

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Tomáš Míček

Obraz totalitního režimu v díle Bohumila Robeše

Olomouc 2016

vedoucí práce: doc. Mgr. Igor Fic, Dr.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 14. 4. 2016

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji doc. Mgr. Igoru Ficovi, Dr. za odborné vedení diplomové práce, poskytování cenných rad a vstřícný přístup.

Obsah

Úvod	7
1 Situace v 50. a 60. letech 20. století v Československu.....	8
1.1. Poválečný vývoj	8
1.2. 50. léta	8
1.3. 60. léta	10
1.4. Pražské jaro a normalizace	11
2 Problematika pronásledovaných autorů	13
2.1. Poválečný vývoj v kulturní oblasti	13
2.2. Pronásledování autoři	14
3 Věznění.....	18
3.1. Odpor proti vládnoucí straně	18
3.2. Uvěznění.....	18
4 Místa věznění.....	20
4.1. Tábory nucených prací (TNP)	20
4.2. Pomocné technické prapory (PTP)	21
4.3. Věznice	21
4.4. Trestanecké pracovní tábory (TPT).....	23
4.4.1. Prostředí pracovních táborů	23
4.4.2. Život vězňů v pracovním táboře	24
4.5. Věznice pro ženy	26
5 Život po propuštění na svobodu	28
6 Bohumil Robeš	30
6.1. Život	30
6.2. Dílo.....	32
7 Život ve vězení.....	33

7.1. Zatčení a vyšetřování.....	33
7.2. Věznění.....	34
7.2.1. Jáchymovské lágry	34
7.2.2. Věznice Leopoldov	36
8 Interpretace a analýza knihy Věčný prolog	40
8.1. Stavba díla	40
8.2. Oddíl první – Čas likvidace	41
8.2.1. Rozbor oddílu Čas likvidace	41
8.2.2. Jazyk a styl	44
8.3. Oddíl druhý – Věčný prolog.....	45
8.3.1. Motiv ženy a lásky	45
8.3.2. Motiv touhy po svobodě.....	46
8.3.3. Motiv neústupnosti a vnitřní síly.....	46
8.3.4. Motiv beznaděje	47
8.3.5. Motiv vzpomínek na spoluvězně	47
8.3.6. Motiv vzpomínek na krutosti věznění.....	48
8.3.7. Charakteristika poezie	48
8.4. Oddíl třetí – Vězeňský deník.....	50
8.5. Oddíl čtvrtý – Přednášky a články.....	53
8.5.1. Historický fakt protikomunistického odboje.....	54
8.5.2. Skrytá tvář české poezie.....	57
8.5.3. Evropská unie a třetí odboj	59
8.5.4. Rodiny politických vězňů za totality.....	59
8.5.5. Ženský svět za mřížemi komunismu.....	60
8.5.6. O ztrátě historické paměti	61
8.5.7. Shrnutí přednášek a článků	61
8.6. Oddíl pátý – Povídky	64

8.6.1. Diskrétní člověk	64
8.6.2. Znamení nuly	65
8.6.3. Rarachův stín.....	67
8.6.4. Pán psů	68
8.6.5. Epizoda.....	69
8.6.6. Karikatura.....	70
8.6.7. Závěť	72
8.6.8. Skrytý svět Viléma Šuby aneb Zapomenutá story	74
8.6.9. Shrnutí povídek	75
Závěr	77
Seznam literatury	79
Příloha.....	82

Úvod

Téma své diplomové práce jsem si zvolil z několika důvodů. Jedním z nich je můj zájem o historický vývoj od vzniku Československa až po současnost a vím, že mnohá období byla pro náš národ velmi obtížná. Můj zájem upoutala problematika vězeňství v době totalitního režimu. Inspirací mi byla i literatura obdobného zaměření, s níž jsem se setkal. K výběru přispěl také fakt, že dle mého názoru se o nespravedlivě stíhaných v době komunismu nemluví v takové míře, jakou by si tito lidé zasloužili.

Pro svou práci jsem si vybral osobu Bohumila Robeše, který sice není příliš mediálně znám, avšak seznámení s jeho životem a dílem stojí nepochybně za pozornost.

Za hlavní cíle této práce považuji nastínit život a dílo Bohumila Robeše, autora, jenž strávil v komunistických lágrech a věznicích 13 let a 6 měsíců svého života, jeho tvorbu přiblížit analýzou a interpretací stěžejního díla *Věčný prolog*. Vzhledem k tématu je dalším vytčeným cílem stručně seznámit čtenáře s vývojem událostí naší země v průběhu 50. a 60. let 20. století a popsat proces, jímž musela procházet velká většina zadržených osob – tj. zatčení a vyšetřování a popsat místa věznění, lágry, věznice či nápravná zařízení.

Práce bude rozdělena do dvou částí.

Vzhledem k poměrně rozsáhlé problematice, která je spjata se širokým historicko-spoločenským vývojem a pro pochopení širších souvislostí tématu, bude pro mou práci nezbytné nastínit vývoj po únoru 1948 u nás. V první části tedy stručně objasním historický vývoj v období 50. a 60. let 20. století v tehdejší Československu. Podrobněji se pak budu věnovat situacím, v nichž se ocitla většina zadržených lidí, tj. zadržení, vyšetřování a uvěznění. Také přiblížím různá místa výkonu trestu perzekuovaných osob.

V druhé části se zaměřím na Bohumila Robeše, jakožto člověka a autora, který byl dlouhodobě vězněn v komunistických lágrech a věznicích v letech 1953-1967. Čtenářům této práce přiblížím jeho dílo a život včetně zadržení, vyšetřování, uvěznění a míst, v nichž byl autor téměř 14 let vězněn. Poté provedu analýzu a interpretaci jeho stěžejního díla *Věčný prolog*.

1 Situace v 50. a 60. letech 20. století v Československu v kontextu světového vývoje

1.1. Poválečný vývoj

Vývoj světa ve druhé polovině 20. století značně ovlivnily důsledky druhé světové války. Přes obrovské škody a nevyčíslitelné duchovní a kulturní ztráty se podstatně změnila politická mapa poválečného světa. Ve světové politice zaujaly přední místa USA a SSSR. Vzhledem k sovětským vojenským úspěchům se začala především ve východní a střední Evropě šířit komunistická ideologie. Československo, které bylo ovlivňováno sovětskou politikou už před 2. světovou válkou, patřilo k zemím, v nichž se právě komunistická ideologie začala úspěšně rozvíjet. Politický vývoj u nás předurčil Košický vládní program, který nastínil prosovětskou orientaci. V Československu byly povoleny pouze politické strany socialistické, významné bylo postavení ČSL a samozřejmě prioritní postavení měla Komunistická strana Československa. Došlo ke spojení demokratických a antifašistických sil a republika měla být budována jako lidovědemokratický stát s návazností na prvorepublikový vývoj.

První poválečné volby v květnu 1946 posílily pozice komunistické strany. K definitivnímu převzetí moci komunistickou stranou došlo v únoru roku 1948. Toto převzetí nebylo nahodilé, ale bylo pečlivě připravováno. Komunistická strana se často dopouštěla protiústavního jednání, vybudovala si pozice v bezpečnostních složkách, vytvořila Lidové milice a síť tajných agentů a informátorů. Tato činnost vyústila ve vládní krizi a v demisi ministrů. Předseda vlády Klement Gottwald jednal o demisi s prezidentem Benešem. Ten pod nátlakem a z obav, že by mohla vypuknout občanská válka a mohlo by dojít k vojenskému zásahu ze strany Sovětského svazu, demisi přijal. Tímto aktem skončil demokratický vývoj v Československu a nastalo období budování totalitního režimu.

1.2. 50. léta

V zemích tzv. sovětského bloku probíhala integrace politická i ekonomická. Důraz byl kladen na rozvoj těžkého průmyslu, soukromý sektor byl postupně likvidován, probíhala násilná kolektivizace zemědělství. Vývoj v těchto zemích se řídil heslem „Sovětský svaz – nás vzor“. Veškeré projevy odporu proti nově vzniklému totalitnímu režimu byly tvrdě potlačovány. Příslušníci vykořisťovatelských tříd – buržoasie, církve, ale i řadoví občané s odlišnými názory, byli perzekuováni. Byly prováděny politické čistky, provázené zatýkáním

a vězňem. V politických procesech byli odsouzeni pro své názory nevinní lidé pro své názory. Ne jinak tomu bylo i u nás.

Na podzim roku 1948 vyhlásil Ústřední výbor KSČ ostrý politický kurz. Byl přijat zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/1948 Sb., podle kterého se soudilo ve většině politických procesů. Dále byl zřízen Státní soud a Státní prokuratura pro agendu tzv. protistátní činnosti. Byl vydán další zákon č. 247/1948 Sb. o táborech nucené práce, kam byli posíláni obvinění bez soudního rozsudku.

Po únoru bylo započato s vyřizováním účtů s nepohodlnými osobami. V roce 1949 byl odsouzen a popraven generál Heliodor Píka. V roce 1950 byl zinscenován proces s účastníky údajného záškodnického spiknutí proti republice. V něm byly vyneseny čtyři rozsudky smrti, mimo jiné i nad poslankyní národně socialistické strany Miladou Horákovou. Politické procesy byly zaměřeny proti všem společenským skupinám.

Pronásledování bylo zahájeno i proti kněžím, došlo k likvidaci klášterů, mnozí byli obviněni ze špionáže pro Vatikán, z přechovávání zbraní, z přípravy protistátního převratu apod. Příkladem je osobnost faráře Josefa Toufara, který byl při výslechu umučen. Několik tisíc mnichů a jeptišek bylo internováno.¹ Tato kampaň byla pojmenována jako „Akce K.“

Tato nesmyslná obvinění se nevyhýbala ani samotným členům KSČ. K trestu smrti byl odsouzen bývalý generální tajemník Rudolf Slánský, uvězněn byl i pozdější prezident Gustáv Husák.

Vlna politických procesů trvala pět let. Bylo vyneseno 232 rozsudků k trestu smrti, z nichž 178 bylo vykonáno.² Počet poprav byl vůbec nejvyšší v zemích patřících do sovětského bloku. K realizaci těchto procesů byli přizváni sověští poradci, protože byla kritizována měkkost vyšetřovacích metod československé bezpečnosti. Při výsleších docházelo k těžkému fyzickému násilí, mučení, ponižování. Mnohé procesy probíhaly s účastí veřejnosti za účelem propagandy při odhalování vlastizrady.

K výše uvedenému výčtu je třeba přidat i další desítky tisíc lidí souzené pro údajné hospodářské delikty, pro třídní původ svých rodičů, kvůli víře apod. Stovky tisíc lidí byly internovány v táborech nucené práce nebo sloužily v pomocných technických praporech.

---

¹ BREITFELDER, Miroslav a VÝCHODSKÁ, Helena. *50. léta a videosvědectví dětí politických vězňů: metodický materiál pro pedagogické pracovníky*. Vyd. 1. Praha: DMS - Dokumenty, mládež & společnost, 2009. 47 s. ISBN 978-80-254-7810-3. s. 12.

² BREITFELDER, Miroslav a VÝCHODSKÁ, Helena. *50. léta a videosvědectví dětí politických vězňů: metodický materiál pro pedagogické pracovníky*. Vyd. 1. Praha: DMS - Dokumenty, mládež & společnost, 2009. 47 s. ISBN 978-80-254-7810-3. s. 14.

Po smrti J. V. Stalina v roce 1953 byl pod vlivem změn v Sovětském svazu v politice našeho státu nastolen „nový kurz“. Došlo ke zrušení některých pracovních táborů a také vojenské útvary PTP byly rozpuštěny. Ale politické procesy nadále pokračovaly. Aby se zamezilo nepokojům mezi obyvatelstvem po měnové reformě, byly několikrát sníženy ceny spotřebního zboží a postupně narůstaly mzdy.

Zásadním mezníkem v 50. letech byl XX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, na kterém nejvyšší představitel SSSR Nikita Chruščov vystoupil s kritikou kultu osobnosti J. V. Stalina.

Těmito událostmi bylo ovlivněno také jednání II. sjezdu Svazu československých spisovatelů v dubnu 1956. Kritická diskuze o významu a funkci literatury a určité politické uvolnění umožnilo návrat do literatury některým autorům, kteří byli režimem buď tolerováni, nebo úplně zakázáni.

Vedoucí úloha KSČ byla nadále zakotvena i v nové ústavě z roku 1960. Situace ve společnosti se vcelku stabilizovala, klesal počet odsouzených z politických důvodů. V květnu téhož roku získalo svobodu 5601 obětí politických procesů, v roce 1962 pak opustilo vězení 2520 osob.³

1.3. 60. léta

V tomto období došlo k určitému uvolnění mezi východním a západním blokem, což se odrazilo také ve vývoji u nás. Na jedné straně bylo konstatováno, že v Československu byla dokončena výstavba základů socialismu, ale do života vstupovala nová generace lidí projevující zájem o hodnoty, které jim komunistická strana nemohla dopřát. Začala se objevovat kritika systému, zaznívaly radikální názory na nutnost změny v dosavadním pojetí marxistické ideologie. V roce 1962 se ekonomika opět ocitla v krizi, výroba klesala, stejně jako národní důchod a příjmy obyvatel. Do politického života se mohli vrátit rehabilitovaní komunisté, odsouzení v politických procesech.

Měnil se také společenský život. Začala k nám pronikat západní kultura prostřednictvím sdělovacích prostředků, zvýšil se počet návštěvníků ze západní Evropy.

---

³ BREITFELDER, Miroslav a VÝCHODSKÁ, Helena. *50. léta a videosvědectví dětí politických vězňů: metodický materiál pro pedagogické pracovníky*. Vyd. 1. Praha: DMS - Dokumenty, mládež & společnost, 2009. 47 s. ISBN 978-80-254-7810-3. s. 22.

Přes snahu režimu eliminovat tyto projevy buržoasní ideologie se stále více projevoval rozklad ideologických základů režimu. I v samotné straně se střetávaly dvě vývojové linie. Jedna prosazovala centralizovanou moc, jednotně řízený stát, v kterém je vše podřízeno KSČ. Druhá se snažila prosadit změny, usilovala o návrat krajů a okresů k větší samosprávě. Rozdíl dvou linií začal rozdělovat komunistickou stranu do té míry, že ztrácela schopnost bezvýhradně se podřizovat vedení.

1.4. Pražské jaro a normalizace

Toto dění také ovlivnilo situaci ve společnosti, začaly vznikat nové společenské organizace jako Klub angažovaných nestraníků, oběti politických procesů si pak založily vlastní hnutí K-231. Vlna kritiky vedení KS se měla za následek volbu nového prezidenta, kterým se stal generál Ludvík Svoboda. Sestavením nové vlády byl pověřen Oldřich Černík, novým předsedou KSČ se stal Josef Smrkovský. Tyto změny a obrovský nárůst občanské aktivity otevřely cestu reformám.

Situace v zemi se nevyvíjela tak, jak mnozí předpokládali. Sovětská strana označila poměry u nás jako nástup kontrarevoluce. Předsednictvu ÚV KSČ byl zaslán výhružný dopis. To na něj nereagovalo a rozhodlo o neúčasti na společném zasedání ve Varšavě. Tehdejší představitel SSSR L. I. Brežněv navrhl bilaterální schůzku. Dvoustranná jednání probíhala v Čierné nad Tisou a v Bratislavě. Výsledkem byla údajná prosba ze strany ÚV KSČ o internacionální pomoc.

V noci z 20. na 21. srpna 1968 vstoupila vojska Varšavské smlouvy do Československa.

Situace během následujících dní byla dramatická. Vojenské okupační útvary obsazovaly strategické pozice Československa a zatýkaly čelní představitele země. Lidé odmítali okupaci, veřejnost projevovala podporu současnému politickému vedení.

V následujících měsících došlo k přijetí smlouvy o „Dočasném pobytu sovětských vojsk na československém území“, čímž si Moskva vynutila setrvání sovětských ozbrojených sil. K vyhocení situace následně došlo po obětech Jana Palacha, Jana Zajíce a Evžena Pločka. Tyto události vyvolaly řadu demonstrací a stávek, avšak jejich význam nebyl nikterak velký.

V dubnu 1969 byl A. Dubček odstraněn z funkce tajemníka ÚV KSČ a nahradil jej Gustáv Husák. Rozhodující funkce ve státě postupně obsazovali lidé dosazení Moskvou. Znovu se rozjely politické procesy, ve kterých byli odsouzeni lidé různého ideového zaměření.

V 70. letech bylo prověrkami zlikvidováno reformní křídlo KSČ a jakýkoli projev nesouhlasu nebo protestu byl střežen Státní bezpečností a řadou jejích tajných agentů.

V roce 1976 se několik opozičních proudů shodlo na sestavení dokumentu s názvem Charta 77. Dne 1. ledna 1977 podepsalo toto prohlášení 242 osob různého politického zaměření, náboženského vyznání a povolání. K autorům a prvním signatářům se řadili především Václav Havel, Pavel Kohout, Zdeněk Mlynář, Jiří Němec, Jiří Hájek, Pavel Landovský

a Pavel Bergmann. Ústředním bodem Charty 77 bylo dodržování lidských práv v Československu.

O tom, že obyvatelé Československa se nikdy nesmířili s normalizačním procesem a utužením totalitního režimu, svědčí fakt, že v roce 1989 po sametové revoluci došlo do naší země k návratu demokracie.

2 Problematika pronásledovaných autorů

2.1. Poválečný vývoj v kulturní oblasti

Vývoj společenský je vždy provázán s vývojem kulturním. Umělci a spisovatelé měli mít velký podíl na znovuvybudování republiky. Košický vládní program prosazoval mimo jiné demokratizaci vzdělání a kultury, která měla sloužit všemu „lidu a národu“, jak zdůrazňoval poválečný ministr školství Zdeněk Nejedlý.⁴ Umění mělo sloužit jako výchovný prostředek k formování nového občana. Pro dosažení svých cílů se snažila komunistická strana získat známé osobnosti z řad umělců. Už před volbami v březnu 1946 v *Májovém poselství kulturních pracovníků českému lidu* podpořilo politiku strany více než 800 umělců. Umělecká obec byla po válce nejednotná a rozštěpená do několika profesních organizací.

Na prvním sjezdu českých spisovatelů v červnu 1946 byla prezidentem Edvardem Benešem zdůrazněna autonomie literatury a podpořena tradiční role spisovatele ve společnosti. Postupně se prosazovala představa, aby byly vydávány ty knihy, které slouží potřebám společnosti. Tak byl knižní trh regulován a některé žánry z něj měly být vytlačovány.⁵ Také noviny a časopisy mohly být vydávány pouze organizacemi.

Spisovatelé se názorově diferencovali. Někteří usilovali o návrat k demokratickým principům první republiky, jiní podporovali politiku státu.

Únorové události 1948 se bezprostředně projeví i v kulturním životě. Několik desítek osobností kultury podepsalo rezoluci *Kupředu, zpátky ni krok*, kterou veřejně podpořili komunistickou revoluci. Tím skončila možnost vzájemné spolupráce různých názorových proudů v literatuře. Nový režim začal uplatňovat tvrdé represe proti nezávisle smýšlejícím autorům. Republiku začali opouštět někteří umělci a spisovatelé například Ferdinand Peroutka, Ivan Blatný, Egon Hostovský, Pavel Tigrid a další. Důvodem mnohých emigrací byla nová taktika komunistické strany. Ta začala prosazovat politickovýchovnou funkci umění. Většina těchto autorů věřila v brzký pád komunistické ideologie a k návratu demokracie.

Spisovatelé a umělci, kteří nerespektovali zásady socialistického realismu, byli umlčeni nebo jim hrozilo vězení. Díla nevyhovujících spisovatelů pak mizela z knihkupectví

---

⁴ JANOUŠEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 487 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4. s. 16.

⁵ literární brak

i knihoven a edičních plánů jednotlivých nakladatelství. Celá literární oblast se začala dělit na oficiální, ineditní a exilovou.

2.2. Pronásledování autoři

Měřítkem umělecké hodnoty díla se stávaly politické postoje a názory spisovatelů. Pronásledování a zatýkáni byli všichni, kteří nesouhlasili s tehdejší politikou nebo pochybovali o správnosti Stalinových rozhodnutí. Represivní politika postihla mnohé umělce. Někteří se nedokázali vyrovnat s nátlakem v zaměstnání a s psychickým terorem. Několik z nich řešilo těžkou situaci dobrovolným odchodem ze života (Konstantin Biebel, Jiří Frejka), nemálo z nich skončilo ve vězeních nebo v táborech nucených prací.

Pronásledování byli katoličtí spisovatelé a publicisté, kteří byli obviněni z údajné účasti v tzv. Zelené internacionále. Byli nařknuti z vyvíjení diverzantské činnosti na venkově, kde se v té době zakládala zemědělská družstva a docházelo zde k násilné kolektivizaci. Komunistická strana často své neúspěchy v budování socialismu zastírala vykonstruovanými a smyšlenými útoky na režim. Soudní proces s účastníky výše zmíněné Zelené internacionály probíhal v roce 1952 v Praze i v Brně. Básník Václav Renč byl odsouzen k 25 letům těžkého žaláře. V květnu 1962 byl propuštěn a později rehabilitován.⁶ S vysokým trestem odešel i Josef Kostohryz – odsouzen na doživotí, propuštěn v roce 1964, později rehabilitován.⁷ Bedřich Fučík byl obviněn z velezrady a odsouzen k 15 letům vězení, v roce 1960 amnestován a později rehabilitován.⁸ Jan Zahradníček byl zatčen v roce 1951 a taktéž odsouzen za údajnou velezradu na 13 let. V roce 1960 byl po amnestii propuštěn a posmrtně rehabilitován.⁹ Mezi další odsouzené patřili Zdeněk Kalista, Josef Knap, Ladislav Kuncíř, František Křelina a jiní.

V průběhu 50. let byli odsouzeni i další spisovatelé například Karel Pecka, Zdeněk Rotrekl, Michal Mareš, Josef Palivec, Jiří Hejda, Vladimír Sís, Nina Svobodová, Ota Rambousek, Jiří Kolář, Stanislav Řezníček, Jiří Stránský a další. Ušetřeni věznění nebyli ani levicově orientovaní umělci (Laco Novomeský, Daniel Okáli).

---

⁶ *Slovník zakázaných autorů: 1948-1980*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 541 s. Jednojazyčné odborné slovníky. ISBN 80-04-25417-9. s. 364.

⁷ *Slovník zakázaných autorů: 1948-1980*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 541 s. Jednojazyčné odborné slovníky. ISBN 80-04-25417-9. s. 237.

⁸ *Slovník zakázaných autorů: 1948-1980*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 541 s. Jednojazyčné odborné slovníky. ISBN 80-04-25417-9. s. 107.

⁹ *Slovník zakázaných autorů: 1948-1980*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 541 s. Jednojazyčné odborné slovníky. ISBN 80-04-25417-9. s. 494.

Důvodem věznění byla převážně velezrada, diverzní činnost, nesouhlas s ideologií. Rozsudek se zpravidla zakládal na spojení několika paragrafů za účelem docílit co nejvyššího trestu. Manipulování orgánů činných v trestním i soudním řízení bylo samozřejmé. Velmi oblíbený pro soudy byl §5 Hlavy II – Vyzvědačství. Tento paragraf byl zakotven v zákonu 231 na ochranu lidově demokratické republiky, který byl přijat Národním shromážděním v říjnu 1948.¹⁰

Po smrti Stalina v roce 1953 došlo k určitému uvolnění politické situace, což se odrazilo i v uměleckém životě. V literární tvorbě se začaly objevovat náznaky kritičtějšího pohledu, v kulturních a literárních časopisech se více diskutovalo.

Na II. sjezdu Svazu československých spisovatelů v dubnu 1956 zazněla kritická reflexe a Jaroslava Seiferta vystoupil s úvahou o roli spisovatele. Zdůraznil, že spisovatel by měl být svědomím národa a měl by psát pravdivě. Z jeho úst zazněl i požadavek na osvobození vězněných umělců. Taktéž příspěvek Františka Hrubína vyzněl jako kritika politických nařízení v literatuře.

Události sjezdu v mnohých komunistických spisovatelích vyvolaly nedůvěru v politiku strany. Docházelo k ústupu od ideologizace. Autoři, dříve zakazovaní, mohli nyní znovu publikovat (Kamil Bednář, Václav Černý, Jan Grossman, Jiří Kolář, Vladimír Holan a jiní). V mnohých dílech zazníval kritický postoj k poúnorovému vývoji. Díky liberalizaci byly vydávány také knihy nebo rukopisy, jejichž zveřejnění bylo dříve naprosto nepřipustné například *Zbabělci* od Josefa Škvoreckého, *Město na hranici* od Karla Ptáčníka.¹¹

Liberální postoj komunistické ideologie byl ukončen koncem 50. let. Spisovatelé museli respektovat požadavek, aby umění sloužilo společnosti. Nastaly opět personální změny jak v mnohých nakladatelstvích, tak v redakcích periodik. Zhoršení poměrů ale nedosáhlo stavu z počátku 50. let.

Na 12. sjezdu KSČ v roce 1962 byl určitým způsobem zformulován program uvolňování veřejného života a byly připuštěny chyby, kterých se komunisté v éře stalinismu dopouštěli. Tyto změny se staly impulzem k obratu v chování ve společnosti. Vzrůstal zájem o publicistiku, docházelo stále častěji k diskuzím o aktuálních problémech. Československá kultura se dostávala do širšího evropského a světového kontextu. Možnost svobodné tvorby se dostala literátům mladší generace (J. Škvorecký, B. Hrabal, M. Kundera, L. Askenazy aj.),

---

¹⁰ *Filosofie za mřížemi: Leopoldov, léta padesátá*. Praha: Ústav dějin Univerzity Karlovy, 1995. 183 s. s. 18.

¹¹ JANOUŠEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 487 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4. s. 100.

kterí se ve svých dílech často zaměřovali na dosud tabuizovaná témata. Velkou renesancí prožívala i hudební, dramatická a výtvarná scéna. Velkého úspěchu dosahovala i československá filmová tvorba. Uvolněná politická situace se projevila také ve vztahu k vězněným autorům, z nichž mnozí byli propuštěni na svobodu a rehabilitováni.

Určitá sebereflexe komunistické ideologie v 60. letech byla patrná i v tom, že byly ustanoveny rehabilitační komise, které měly zrevidovat rozsudky některých obětí politických procesů 50. let. Mezi ty, kteří byli z vězení propuštěni a později očištěni, patřili i někteří spisovatelé (Václav Renč, Josef Kostohryz, Jan Zahradníček aj.) Mnozí byli však nadále pronásledováni, těžko hledali uplatnění a museli svá díla vydávat pod pseudonymem (Michal Mareš). Autory vyloučené z literárního života vylučování, sdružoval Kruh nezávislých spisovatelů pod vedením Václava Havla. Do české literatury se postupně začali vracet i nábožensky orientovaní spisovatelé (Ladislav Dvořák, Jaroslav Durych, František Křelina).

Politické angažování kulturních tvůrců, posílených tuzemskými i zahraničními úspěchy, se stále více vyznačovalo tlakem na politický režim. Na IV. Svazu československých spisovatelů v roce 1967 se v řadě projevů objevila velmi ostrá kritika komunistického režimu. Stále se zdůrazňovalo morální poselství spisovatelů, hojně se spekuovalo o svobodě a nesvobodě. Intelektuálové kritizovali zločiny předchozího desetiletí a totalitní praktiky.

Slibně se vyvíjející společenskou i politickou situaci přerušily události roku 1968, které se staly dalším mezníkem ve vývoji celé společnosti a zásadním způsobem ovlivnily literární tvorbu. Po srpnové okupaci odcházely do exilu desetitisíce lidí, mezi nimiž byla řada spisovatelů a umělců. Postupně však byly hranice uzavřeny a byla obnovena cenzura tisku.

V roce 1969 byla zahájena tzv. normalizace, která měla za úkol obnovit mocenský monopol prosazovaný Sovětským svazem. Tyto snahy o nastolení nového politického směřování výrazně zasáhly také představitele české literární scény. Janoušek tvrdí, že „...*umělci a hlavně spisovatelé byli režimem chápáni nejen jako přímí viníci událostí roku 1968, ale i jako vhodné příklady toho, jak je výhodné přizpůsobit se, a naopak, že tvrdý trest za nepřizpůsobivost postihne i mediálně známé osobnosti.*“¹²

Svaz československých spisovatelů byl chápán jako protipól politiky KSČ, a proto došlo k založení Svazu českých spisovatelů, jehož předsedou se stal Jaroslav Seifert. Do nově vzniklého svazu vstupovali většinou politicky loajální autoři. Naopak spisovatelé, kteří

---

¹² JANOUŠEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 487 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4. s. 293.

prosazovali demokratizační tendence ať už u nás nebo v exilu, mohli publikovat jen pod podmínkou, že se veřejně distancují od názorů, které prosazovali v 60. letech a přihlásí se k novému politickému směru v kultuře. Tak byly vyloučeny z veřejného života stovky spisovatelů, redaktorů, překladatelů, vědců a dalších osobností. Orgány státní moci se opět vrátily k procesům a soudům s odpůrci nově vznikajícího režimu. Byli souzeni za podvracení republiky a socialistického zřízení (členové divadélka Waterloo za parodii Katajevova románu *Syn pluku*).¹³ Cílem těchto akcí bylo zastrašování obyvatel, především mladé generace, která veřejně kritizovala režim.

Mnozí tvůrci ineditní literatury se nenechali zastrašováním a perzekvováním odradit a našli si způsoby, jak svá díla publikovat a šířit. Mezi hlavní nástroje patřil samizdat, publikování pod pseudonymem, zaštitění díla jménem oficiálního autora nebo exilová vydavatelství.

---

¹³ JANOUŠEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 487 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4. s. 296.

3 Věznění

3.1. Odpor proti vládnoucí straně

Následky po nástupu komunistické totalitní moci se projevy téměř okamžitě. Lidé s odlišným názorem byli trestáni ztrátou zaměstnání, společenského postavení, uvězněním do káznic či táborů nucených prací nebo přímo směřovali na popravěštně. Komunistická vláda ostře a bezohledně potírala ty, kteří měli snahu vystoupit proti režimu. Z národních výborů všech stupňů nechala odstranit cca 60 000 členů nekomunistických stran, další tisíce musely opustit svá místa v odborových organizacích a nemálo také tělovýchovnou organizaci Sokol. Blíže nespécifikovatelné množství muselo odejít od Sboru národní bezpečnosti, z armády bylo vyřazeno 28% důstojníků. Vysoké školy muselo opustit asi 18% tehdejších studentů, jelikož neprošli politickou čístkou.¹⁴ Komunistická strana v první polovině 50. let upevňovala stále silněji své postavení. Nebylo oblasti či sociální skupiny, které by se perzekuce, vyhrožování, zadržování, pobyty ve věznicích či táborech nucené práce vyhnuly. Také velké skupině spisovatelů, ať už soudobých nebo později činných, se tyto tresty nevyhnuly.

Mnoho lidí ze všech společenských vrstev se však postavilo na odpor proti upevňování moci. Chování a jednání těchto lidí mělo rozdílnou podobu. Někteří rozšiřovali a vyráběli ilegální letáky, účastnili se manifestací a stávali se členy skupin vyznačujících se převážně pasivní rezistencí. Jiní se stávali členy odbojových skupin podnikajících sabotáže, angažujících se v převádění osob přes hranice a v získávání a předávání důležitých informací s cílem podílet se v zahraničí na protirežimním odboji a mnohé další činnosti. Toto jednání bylo ovšem v totalitní společnosti nepřijatelné a velmi tvrdě trestáno.

3.2. Uvěznění

Když se Státní bezpečnost chopila moci, začala pracovat s rozsáhlou sítí konfidentů a provokatérů. Ty využívala k vytipování obětí, k jejich zatčení a odsouzení. Mezi nechvalně známé patří akce Kameny či Světлана. První zmiňovanou rozjela StB již po únoru 1948. Státní bezpečnost provedla důkladnou analýzu společnosti, ve které označila potencionální odpůrce režimu. Akce Kameny byla hrůznou a promyšlenou pastí, v níž prostřednictvím konfidentům navazovali příslušníci Státní bezpečnosti spojení s lidmi, kteří nesouhlasili

---

¹⁴ PERNES, Jiří. *Politické procesy 50. let v Československu* [online]. [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/politicke-procesy-50-let-v-ceskoslovensku/>>

s režimem. Nabízeli jim možnost odchodu na Západ bezpečnými cestami, při kterých je pak zadrželi. Později byly tyto akce dovedeny k ještě k větší důmyslnosti. Byl například posunut hraniční kámen do vnitrozemí či postavena domnělá základna americké armády.

Po zadržení následoval okamžitý převoz, vazební uvěznění a následně množství výslechů, při nichž docházelo k násilným činnostem. Takto popisuje výslech Artur London, člen komunistické strany, odsouzený v 50. letech. „*Výslech není výslechem v pravém slova smyslu. Zadržený neví, z čeho je obviněn a nejsou mu kladeny přesné otázky. To přichází později, teprve až když všechny prostředky zklamou. Nejprve zadrženému přikážou, aby mluvil o své protistranické a protistátní činnosti. Každá námitka obviněného proti tomuto příkazu, vycházející ze skutečnosti, že přece žádnou nepřátelskou činnost neprovozoval, je označena za špatný postoj, za snahu pokračovat v protistranickém boji tam, kde by bylo namíště čestné přiznání. Vyšetřovatelé učiní závěr, že mají co do činění s obzvláště zarputilým zadrženým a chovají se k němu přirozeně velmi tvrdě. Tak tvrdě, jak jsem nikdy předtím nezažil.*“¹⁵

Výslechy byly velmi náročné, mnohahodinové, bez možnosti odpočinku. Při výsleších používala Státní bezpečnost velice nehumánní a leckdy extrémní mučící praktiky. Velmi často byl používán roubík, ovazování hlavy mokrým hadrem a posazení vyšetřovaného k rozpáleným kamnům. V některých věznicích se používalo mučení elektrickým proudem či bití na citlivých a intimních částech těla. Ani po výslechu se vyšetřovaným nedostávalo odpočinku, neboť museli často na celách chodit, při spánku byli pravidelně buzeni dozorci, což vedlo k špatnému psychickému stavu. Mnohokrát bylo také uplatňováno psychické traumatizování v podobě vyhrožování likvidací celé rodiny. Pod takovým fyzickým i psychickým nátlakem se vyšetřovaní začali doznávat k činům, které většinou nespáchali.

---

¹⁵ LONDON, Artur. *K pramenům doznání: motáky z ruzyňské věznice z roku 1954*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1998. 84 s. Knihy, dokumenty. ISBN 80-7239-020-1. s. 27.

4 Místa věznění

Po únoru 1948 bylo v Československu zřízeno 422 táborů a věznic. Těmito věznicemi, tábory nucených prací (TNP) a pomocnými technickými prapory (PTP) prošlo více než 200 000 lidí.¹⁶

Někteří zadržení byli umístováni do vyšetřovacích vazeb, kde byli vyslýcháni a čekali na soudní řízení. Mnozí obvinění však nebyli řádně obžalováni.

4.1. Tábory nucených prací (TNP)

Tábory nucených prací byly jedním z nástrojů perzekuce a tyranie komunistického režimu. V letech 1948-1954 se vyskytovalo na území Československa 45 pracovních táborů. Jejich účel spočíval v likvidaci nepřátel politiky strany a také jako zdroj pracovních sil.

Podle zákona byly osoby umístované do TNP rozděleny do tří kategorií. V první kategorii byli ti, kteří se buď vyhýbali práci, nebo údajně ohrožovali výstavbu lidově demokratického zřízení. Byly zřízeny vyšetřovací komise, kterým bylo umožněno zařazovat tyto osoby do táborů nucených prací (TNP) na dobu od 3 měsíců až do 2 let bez soudního řízení. Před umístěním do tábora TNP byla osoba komisí pouze vyslechnuta, pokud nebyla přistižena při nějakém činu. Do druhé kategorii byli zařazeni ti, kteří byli právoplatně odsouzeni soudem pro velezradu, pobuřování proti republice, vyzvědačství, záškodnictví, válečné zrady apod. Třetí kategorie se týkala osob, které se dopustily správních přestupků jako černý obchod, neoprávněný přechod státních hranic apod. Byly také umístovány do táborů pouze na základě odsouzení orgány veřejné správy (ONV, MNV).¹⁷

Tábory nucených prací byly oficiálně zrušeny v roce 1952, kdy byl schválen návrh sekretariátu ÚV KSČ na sjednocení vězeňství. V roce 1953 začala postupná likvidace, avšak k zániku posledního pracovního tábora v Brně došlo o rok později.¹⁸ K zániku táborů nucené práce došlo hlavně proto, že těžký průmysl nezískal zdroj výkonných pracovníků a také masová perzekuce odpůrců režimu nesplnila svůj účel.

---

¹⁶ BARTOŠEK, Karel. *Zpráva o putování v komunistických archivech: Praha - Paříž (1948-1968)*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2000. 313 s. ISBN 80-7185-282-1. s. 238.

¹⁷ BORÁK, Mečislav, ed. *Tábory nucené práce v ČSR 1948-1954*. Vyd. 1. Šenov u Ostravy: Tilia, 1996. 285 s. ISBN 80-902075-4-5. s. 17-18.

¹⁸ *Tábory Nucených Prací (TNP) v Československu*. Totalita.cz [online]. [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vez/vez_tnp.php>

4.2. Pomocné technické prapory PTP

Pomocné technické prapory (PTP) byly útvary Československé armády, které fungovaly v letech 1950 – 1954. Hlavní účel těchto vojenských útvarů spočíval v internaci a převýchově „politicky nespolehlivých osob“ podléhajících tehdejšímu brannému zákonu. Dalším důvodem bylo zajištění levné pracovní síly vojenskému hospodářství, protože trpělo nedostatkem pracovních sil. Existence těchto útvarů byla v rozporu s tehdejším branným zákonem. Ten povoloval využívat vojáky ve službě k pracovní činnosti pouze za mimořádných podmínek a navíc pouze dočasně. Odvedení muži, kteří nebyli politicky korektní, trávili často celou svou vojenskou službu právě v těchto útvarech. Armáda používala pro zařazení k PTP politickou klasifikaci (A – E). Ta označovala brance podle politické korektnosti. PTP prošlo podle odhadů okolo 60 000 mužů. Pracovali zejména v dolech, stavebnictví, na vojenských stavbách či v zemědělství.¹⁹

Vznik PTP je připisován tehdejšímu ministru národní obrany A. Čepičkovi. K rušení došlo po smrti Stalina a Gottwalda, kdy došlo k politickým změnám. Také kritika ze strany rodinných příslušníků a zahraničí vedla k opouštění od těchto útvarů. Kádrově nevyhovující však byli do vojenských technických jednotek zařazováni i nadále. Po propuštění do civilu byli příslušníci těchto útvarů neblaze poznamenáni, ať už psychicky, či špatným společenským statutem. U mnohých byli postiženi i jejich rodinní příslušníci.²⁰

4.3. Věznice

Od února 1948 existovala tato zařízení ve většině krajů Československa. Téměř každá věznice měla oddělení, v nichž byli zadržováni političtí vězni. Mezi nechvalně proslulé věznice patřily: věznice v Uherském Hradišti, Mírov, Leopoldov, Cejl, Plzeň – Bory, Praha – Pankrác, Bartolomějská, Ruzyně, Hradčany, Valdice, Varnsdorf aj.

Věznice byla pro totalitní režim důležitá, neboť v ní byly umístěny vyšetřovací vazby. Do těchto zařízení byli umisťováni obvinění a zadrženi, kteří byli v procesu vyšetřování, či čekali na rozhodnutí orgánů v trestním řízení, jak s nimi bude naloženo.

---

¹⁹ *Pomocné technické prapory (PTP)*. Politictivězni.cz [online]. [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <<http://www.politictivezni.cz/pomocne-technicke-prapory.html>>

²⁰ *Pomocné technické prapory (PTP)*. Politictivězni.cz [online]. [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <<http://www.politictivezni.cz/pomocne-technicke-prapory.html>>

Vyšetřovací vazba se mohla libovolně prodlužovat. Vyšetřovaní byli vystaveni velkému fyzickému i psychickému násilí. Jak bylo zmíněno výše²¹, často docházelo k mučícím praktikám a také k psychickému vydírání. Mnohdy bezpečnost do cel umístovala konfidenty, kteří měli získat informace popřípadě doznání od zadržených. Věznění nezřídka končili na samotkách, kde museli neustále snášet tyranizování a ponižování ze strany dozorců a vyšetřovatelů.

Rozdíl mezi věznicemi a pracovními tábory charakterizoval ve svých vzpomínkách i literární kritik Bedřich Fučík. Vnímal pobyt v lágru „lepší“ v tom, že věznění nebyli v izolaci, mohli vnímat přírodu kolem sebe. Kdežto ve věznici nesměli přijít ani k oknu a byli naprosto odděleni od reality.²²

Podle Zdeňka Rotrekla nesměli vězňové ani na jedinou vycházku. „*To si představte ten rozměr: samotka sedm kroků ke zdi široké na rozpřažení rukou, byli jsme tam dva, našťástí dva, jenom dva slamníky na zemi, a chodbaři se samozřejmě na nás vyvztekali. Museli jsme drhnout podlahy a to umývadlo, v kterém jsme se umývali, to jsme dostali rozkaz, že musí být jako benátské zrcadlo.*“²³

Obdobný názor zastával i Karel Pecka, který v jednom z rozhovorů uvedl, že i když sám dlouhodobě ve věznici nebyl (své věznění strávil v pracovních táborech), domnívá se, že záleží na každém člověku a jeho osobnosti, jak v takové situaci prožívá svojí existenci.²⁴

Podmínky ve věznicích byly těžké. Političtí vězni – muklové, byli neustále sledováni, v některých zařízeních byli odděleni od ostatních vězňů. Příděly jídla byly minimální a nevalné kvality, vězni trpěli často hladu.

Takovéto poměry v kombinaci s neustálým fyzickým a psychickým terorem vedly i k úmrtí (například Vladimír Sís v roce 1957 ve věznici Leopoldov).

---

²¹ kapitola 3

²² BARTOŠEK, Karel. *Český vězeň: svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2001. 317 s. Literární klub. ISBN 80-7185-363-1. s. 124.

²³ VRKOČOVÁ, Ludmila, ed. *Svědectví: osudy politických vězňů 1947-1976*. Vyd. 1. Praha: Ludmila Vrkočová, 2007. 328 s. ISBN 978-80-901611-7-7. s. 111.

²⁴ LUKÉŠ, Jan. *Hry doopravdy: rozhovor se spisovatelem Karlem Peckou*. Praha – Litomyšl: Paseka, 1998. 333 s. ISBN 80-7185-197-3. s. 117.

4.4. Trestanecké pracovní tábory (TPT)

Trestanecké pracovní tábory (TPT) vznikaly od roku 1949. V systému vězeňských zařízení měly u nás specifické postavení. Prošly jimi v průběhu 50. a 60. let minulého století tisíce lidí. Cílem těchto táborů byla izolace osob, které by mohly ohrozit existenci totalitního režimu například příslušníci buržoasie, představitelé církví, inteligence, bývalí vysocí činitelé státního aparátu apod.

Důvodem pro zřízení těchto táborů byla těžba uranové rudy, která od nás putovala do Sovětského svazu za účelem výroby atomových zbraní. Proto tyto tábory vznikaly v oblastech naleziště uranu – Slavkovsko, Jáchymovsko, Příbramsko.

První trestanecký pracovní tábor vznikl na jaře 1949 v Plzni a byl určen pro muže. V červnu 1949 pak vznikl další TPT v Ostrově nad Ohří. Odsud byli přidělováni vězni do dalších postupně vznikajících táborů. V průběhu více než desetiletí vzniklo celkem 18 trestaneckých pracovních táborů. Ty byly většinou pojmenovány podle dolů, v nichž vězni pracovali (Vykmanov I, II, Bytíz, Rovnost, Nikolaj, Svornost, Barbora, Bratrství aj.). Z důvodů co největšího utajení měly všechny tábory i svá krycí označení formou abecedních písmen.²⁵

4.4.1. Prostředí pracovních táborů

Původně byly tábory obývány válečnými zajatci, pak sem režim posílal tisíce vězňů – odpůrců režimu. Paradoxní bylo, že se v těchto táborech potkávali jak váleční zajatci, tak kolaboranti, političtí vězni, kriminálníci, odbojáři. Nejvýstižněji charakterizuje složení vězeňské společnosti spisovatel Karel Pecka: *„Muklové v lágrech se vrstvili do odlišných skupin a tříd. První, čím dále převažují počtem nad ostatními, tvoří státní, političtí. Druhou skupinou byli Němci, jejichž nejvýznačnějším rysem se stala pasivita. Život je naučil, neprojevovali utajené opovržení ke svým vězňům, chránili se všech konfliktů, platili za nejukázněnější a plnili uspokojivě rozkazy nadřízených tak, jak si už navykli během válečných let. Z jejich řad se rekrutovalo nejmenší počet udavačů, drželi sice mezi sebou basu, ale osobní vztahy k politickým neměli nepřátelské. Třetí sorta, nejroztříštěnější a individuálně roztříštěná, se skládala z kriminálních. (...) Čtvrtou kategorii reprezentovali kolaboranti a pátou, tu poslední, slovenští fašisté, luďáci. Kromě nenávisti ke všemu kolem, k Čechům,*

---

²⁵ BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 211 s. ISBN 978-80-87211-22-9. s. 48.

*k demokracii, ke všem hodnotám a ideám, se vyznačovali druhovou schopností parazitů využít jakýchkoli podmínek ve svůj prospěch.*²⁶

Vězni byli rozděleni podle zdravotního stavu do tří kategorií: schopni těžké fyzické práce, schopni průměrné fyzické práce, schopni lehké námahy. Příslušnost určovala lékařská komise. V roce 1953 se v trestaneckých pracovních táborech nacházelo okolo 15 000 vězňů.

Tábory byly obehnané dvojitým asi 2,5 m vysokým plotem z ostnatého drátu. Šlo o vnější a vnitřní oplocení, mezi kterým byl asi 1,5 m široký pás vysypaný bílým pískem. V každém rohu byly strážní budky asi 6 m vysoké. Oplocení bylo celou noc osvětlováno světly. Strážní věže měly ve své výbavě otáčivý reflektor, kulomet, telefon.

Vězni byli ubytováni v dřevěných barácích, mnohde chyběla základní hygienická zařízení. S růstem počtu odsouzených byly tábory přeplněné, na jednom lůžku se střídalo i více vězňů, podle toho, jak odcházeli na pracovní směny. V zimě byl nedostatek jakéhokoli topiva, což se projevovalo na zdravotní stavu uvězněných. Třikrát denně probíhaly nástupy a kontroly a vězni museli někdy stát na dešti nebo v mrazu i několik hodin.

4.4.2. Život vězňů v pracovním táboře

V dolech se pracovalo na tři směny. Směny byly osmihodinové, ale pokud vězeň nesplnil tzv. povinné pracovní penzum, musel pracovat i dvanáct a více hodin.²⁷ Kromě práce na dole museli vězňové vykonávat také úklidové práce v táboře a v kuchyni. Podle pracovního výkonu dostávali vězni i stravenky – čím lepší výkon odvedli, tím více jídla mohli dostat. Strava byla ale jednotvárná a přiděl nízký. Karel Pecka vzpomíná: „...*chleba bylo málo, osmnáct deka chleba na den. Ráno nějaká brynda, na oběd tři čtyři brambory či tři čtyři plátky knedlíků něčím polité, bez masa, k večeři třeba suché brambory, to bylo všechno. (...)* Přežilo se jedině tím, že se sháněl proviant vedle.“²⁸

O výši odměny za práci rozhodovala správa tábora. Především prémie a příplatky rozdělovala zcela svévolně.

---

²⁶ PECKA, Karel. *Motázky nezvěstnému*. Vyd. 1. v ČSFR. Brno: Atlantis, 1990. 399 s. ISBN 80-7108-003-9. s. 157.

²⁷ BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 211 s. ISBN 978-80-87211-22-9. s. 87.

²⁸ BARTOŠEK, Karel. *Český vězeň: svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2001. 317 s. Literární klub. ISBN 80-7185-363-1. s. 25.

Rozsáhlé pravomoci měl v rukou velitel tábora, který rozhodoval o všech důležitých věcech i o bytí a nebytí vězňů. V každém táboře byli vězni povinni dodržovat denní řád. Za jakékoliv porušení následovaly tresty mnohdy velmi přísné a kruté (samovazba, snížení dávky o polovinu, bití a jiné tělesné tresty, tvrdé lože, zákaz dopisování a návštěv aj.) Při pokusech o údajný útěk byli vězňové i zastřeleni.

Podmínky se v různých táborech velmi lišily. V táboře zvaný „L“ (likvidační), byli situováni vězni „nejnebezpečnější a nepolepšitelní“. Práce zde byla naprosto likvidační, neboť vězni pracovali s čistou uranovou rudou (ta byla drcena ve věži), bez jakýchkoli ochranných prostředků, a byli tak neustále vystaveni radioaktivnímu záření jak v práci, tak i na ubytovnách.²⁹

Volný čas se vězni snažili využít k volným aktivitám. Nejčastěji četli odsouzení knihy. Šlo především o politickou literaturu propagující nový režim. Knihy i některé jiné věci bylo možné získat i ilegální cestou přes civilní zaměstnance.

Někteří vězni se věnovali vlastní literární tvorbě. Své prvotiny zde napsal Karel Pecka, rukopisy tajně propašoval Jiří Stránský, vězeňské zkušenosti zaznamenal ve svých básních Zdeněk Rotrekl.

Po roce 1953 se situace v táborech mírně uvolnila. Vznikaly zde vězeňské kapely, hrály se zde divadelní hry, mnozí se věnovali sportovním aktivitám. Tyto možnosti se v jednotlivých táborech však lišily. Záleželo vždy na veliteli a dozorcích.

Podle vězeňského řádu měli odsouzení možnost udržovat písemné kontakty s příbuznými a přijímat návštěvy. Vše se odvíjelo opět od libovůle velitele daného tábora. Všechny dopisy procházely cenzurou. Existovala ještě jiná možnost, jak se dozvědět o osudu vězněného, a to prostřednictvím tzv. motáků. Jednalo se o dopisy, které vynášeli z tábora někteří civilní zaměstnanci. Tímto způsobem mohl například Jiří Stránský posílat své rukopisy tajně domů.³⁰

Nedají se přesně vymezit podmínky panující v pracovních táborech, neboť v každém táboře záleželo na velení, na charakteristice, vybavení, složení vězeňské populace či vzdálenosti od důlních pracovišť. Tábory se navíc v průběhu let měnily a byly dobudovávány za chodu. Tyto podmínky byly také ovlivněny vyvíjejícím se politickým ovzduším v Československu v průběhu 50. let.

---

²⁹ *Vězení a pracovní tábory v Československu*. Politictivězni.cz [online]. [cit. 2016-1-05]. Dostupné z: <<http://www.politictivezni.cz/vezeni-a-pracovni-tabory-v-ceskoslovensku.html>>

³⁰ LUKÉŠ, Jan. *Stalinské spirituály: Zkušenost polit. vězňů 50. let v čes. próze*. J. Hejda, J. Mucha. Praha: Český spisovatel, 1995. 173 s. ISBN 80-202-0545-4. s. 107.

Poslední trestanecký pracovní tábor byl zrušen v roce 1961, po amnestii vykonané z příkazu komunistické strany v květnu 1960. Ta však nerušila rozsudek, ani odpovědnost odsouzeného, nýbrž pouze trest. Přestože se komunistický režim snažil amnestií napravit spáchané křivdy, propuštění i nadále zůstávali pro komunistickou stranu nepřátelskými osobami.³¹

4.5. Věznice pro ženy

Perzekucí komunistické strany nebyly ušetřeny ani ženy. Mnohé z nich se staly podobně jako muži oběťmi politických procesů či byly trestány z různých důvodů. Časté bylo obvinění z příslušnosti k buržoazii, z náboženských důvodů, ze zapojení do odbojové činnosti, pro pomáhání lidem při přechodu hranic a mnohé další. Komunistický režim se k vězněným ženám choval stejně brutálně jako k vězněným mužům. Není tedy na místě myšlenka, že k ženám, jakožto jemnějšímu pohlaví, bylo přistupováno humánněji než k mužům.

Ženy byly po uvěznění umístěny do vyšetřovací vazby, která měla za účel doznání vězeňkyň. V průběhu pobytu musely snášet několikahodinové výslechy plné fyzického a psychického trýznění (ponořování hlavy do vody, bití, rdoušení atd.). Vyšetřováním prošlo v tu dobu mnoho těhotných žen, které prodělaly v důsledku fyzického násilí potrat, či jim byla odepírána základní zdravotní péče. Jak vzpomíná Vlasta Charvátová: „*Po mém dodání do temnice zjistila jsem silné krvácení, a toto jsem hlásila jak Peškovi, tak ženě, která prováděla střežení. Při tom podotkla, že mám obavy z potratu. Žádala jsem lékařské ošetření, a to jak na Peškovi, tak zmíněné ženě, ale Pešek odpověděl, že je jednodušší, když taková bestie chcípne sama, než aby se jí muselo věšet.*“³²

Po odchodu z vazby byly ženy hlavně na počátku 50. let umísťovány do pracovních útvarů vězňů (PÚV) případně do pracovních útvarů potrestaných (PÚP). Jednalo se o odloučená pracoviště pevných věznic. Zde musely snášet těžkou fyzickou práci (například vykládání vagónů s uhlím, přenášení nákladů cihel aj.) Tato dlouhodobá těžká práce mohla mít za

---

³¹ BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 211 s. ISBN 978-80-87211-22-9. s. 184.

³² BURSÍK, Tomáš. *Ztratily jsme mnoho času-- Ale ne sebe!: životy politických vězeňkyň v československých věznicích padesátých a šedesátých let dvacátého století*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2006. 197 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR; č. 15. ISBN 80-86621-25-1. s. 16.

následky trvalé zdravotní potíže (například neschopnost počítí).³³ V táborech navíc panovaly špatné hygienické podmínky a nedostatek stravy.

Hlavní věznicí, ve které měly být uvězněny ženy s více než desetiletým trestem, byla věznice v Pardubicích. Zde byly hlavně v počátku 50. let politické vězeňkyně dohromady s ostatními (kolaborantky, prostitutky, podvodnice atd.). Podle vzpomínek pamětnic bylo soužití velmi obtížné a různé skupiny vězeňkyň se buď respektovaly, opovrhovaly nebo tolerovaly. Později bylo ve věznici vybudováno oddělení pro některé politické vězeňkyně, tzv. „HRAD“. V dalším oddělení tzv. „VATIKÁN“ byly umístěny řádové sestry.³⁴

Podmínky ve věznici byly velmi těžké. Vězeňkyním se nedostávalo potřebného množství hygienických a toaletních potřeb (nedostatečný počet sprch, toalet, vložky, toaletní papír). Taktéž měly velmi omezené vycházky a musely akceptovat různé zákazy (zákaz sedání na postel, zákaz větrání aj.)

V průběhu svého trestu se uvězněné potýkaly s určitou monotónností. V mimopracovní době měly odsouzené povinnost účastnit se tzv. výchovných přednášek, politických a odborných školení. Možnost účasti v zájmovém kroužku měly pouze některé.³⁵

Po propuštění na svobodu řešily ženy většinou podobné dilema jako muži. Hledali odpovědi na otázky, jak naloží se svým životem, co jim vlastně bude umožněno. Spousty z nich se neměly kam vrátit, nikdo na ně nečekal. Strach byl doprovázen i podmínkou, ve které se řada z nich nacházela. Při porušení byť sebemenším vědomým či nevědomým prohřeškem, by okamžitě putovaly zpátky.

---

³³ BURSÍK, Tomáš. *Ztratily jsme mnoho času-- Ale ne sebe!: životy politických vězeňkyň v československých věznicích padesátých a šedesátých let dvacátého století*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2006. 197 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR; č. 15. ISBN 80-86621-25-1. s. 26. – 27.

³⁴ tamtéž s. 37.

³⁵ tamtéž s. 62.

5 Život po propuštění na svobodu

Řada vězňů se po návratu ocitla v bezvýchodném postavení. Setkávali se s potížemi při hledání pracovního místa, kvůli špatnému kádrovému posudku je odmítala zaměstnat řada podniků, navíc návrat z vězení po mnoha letech pro ně znamenal návrat do neznámého prostředí, s kterým se těžko dokázali vyrovnat.

Mnozí se ocitli na okraji společnosti, ve vězení strávili nejproduktivnější a nejlepší část svého života. Velmi těžké bylo přizpůsobit se vývoji ve společnosti. Generál ve výslužbě Tomáš Sedláček vzpomíná na amnestii v roce 1960: „*Co nás – propuštěné mukly – zaskočilo, když nás pustili ven, bylo, že města jsou tak šedivá. Nic jsme neznali. Telefony, tramvaje, hodnotu peněz, všechno se po těch patnácti letech změnilo. Vystoupili jsme na Wilsonově nádraží v Praze a srdečně jsme se rozloučili. Začali jsme se potkávat u východů z nádraží, u dveří jsme se otočili a vrátili k vlaku. Asi hodinu jsme se tam takhle motali. Nějak nám nešlo, pustit se do té svobody!*“³⁶

Tragické bylo také to, že nebyli postiženi jen oni sami, ale část „viny“ museli nést také rodiny a příbuzní. Byli často zváni k výslechům, mnozí se museli vystěhovat z místa svého původního bydliště do daleko horších podmínek. V rodinách, v nichž většina členů byla vězněna, byly nezletilé děti umísťovány do dětských domů, a ztratily tak kontakt se svými rodiči.

Propuštění se vraceli mnohdy do jiných míst, kam byla vystěhována jejich rodina. Oldřich Čapka vzpomíná, že po návratu z vězení, musel hledat manželku v Moravském Berouně, kam byla vystěhována z Brna „*...šel jsem pešky na náměstí, pomalu kilometr to bylo, a na náměstí – byl jsem v muklovských šatech, takových černých, poněvadž jsem neměl svoje šaty – jsem potkal manželku s dcerkou. Bylo přivítání, manželka bydlela v takovém starém baráku, no ale bydleli jsme. Měli jsme dva pokoje, kuchyň, nábytek se jakžtakž zachránil po těch devět roků...Ale problém byl se zaměstnáním.*“³⁷

S hledáním adekvátního zaměstnání měli velké problémy. Vesměs všichni hovoří o tom, že nemohli vykonávat svoji původní profesi. Někteří práci našli, ale když zjistil zaměstnavatel, že byli věznění, tak je propustil.

---

³⁶ *Přežili komunistický lágr. Štvanice režimu neskončila.* Aktuálně.cz [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z: <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezili-komunisticky-lagr-stvanice-rezimu-neskoncila/r~i:article:510537/>>

³⁷ VRKOČOVÁ, Ludmila, ed. *Svědectví: osudy politických vězňů 1947-1976.* Vyd. 1. Praha: Ludmila Vrkočová, 2007. 328 s. ISBN 978-80-901611-7-7. s. 233.

Ne všichni bývalí vězni vzpomínali na pobyt za mřížemi s despektem. Václav Vaško říká: „*Když mluvím s těmi lidmi, bývalými mukly, tak je málokdo zatrpklej. Protože cítil vedle toho, co prožil – to utrpení každý měl jiný, ještě něco jiného. Přesto všechno se tam nějak obohatil zkušeností a mnozí tam našli víru, mnozí tam našli sebe a to je taky strašně důležité, že člověk ví, že může odolat náporu. A že musí odolat náporu toho zla a že se mu to snad podařilo.*“³⁸

Mnozí věznění byli propuštěni na podmínku. I proto v nich přetrvával strach, že budou znovu uvězněni po spáchání jakéhokoli přestupku. Pověštinou se neangažovali ani v politice. Mnohým rehabilitovaným byl potvrzen rozsudek z minulých let, což u nich vyvolávalo rozčarování. V uvolněných poměrech před srpnem 1968 byla založena organizace Klub bývalých politických vězňů – K 231, která sdružovala politické vězně uvězněné v letech 1948 – 1961. Přihlásilo se do ní víc jak 80 000 členů.³⁹ Po srpnové okupaci byla zakázána a rozpuštěna.

V době normalizace i nadále existoval statut politického vězně. V roce 1970 došlo opět k politickým procesům. V roce 1972 bylo odsouzeno několik lidí, kteří vydávali a šířili politické tiskoviny (Jaroslav Šabata, Milan Hýbl), znovu se objevuje nezávislá literární tvorba, která byla opět úřady zakazována. Za této situace se vytvořilo hnutí Charta 77. Aktivní chartisté založili v roce 1978 Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných – VONS. Ten zveřejňoval všechny případy policejní a soudní perzekuce. Sami členové byli odsouzeni a uvězněni (Eva Kantůrková, Václav Havel, I. M. Jirous a další).

Po roce 1989 byla založena dobrovolná organizace Konfederace politických vězňů České republiky – KPV ČR. Ta sdružuje politické vězně bývalého komunistického režimu a také osoby, které musely z politických důvodů opustit Československo a požádat v zahraničí o politický azyl. Členy jsou i osoby odsouzené pro údajné trestné činy v oblasti hospodářské a zemědělské a následně odsouzené Lidovým soudem trestním. Díky její činnosti došlo k částečnému napravení křivd z období totalitního režimu. V současnosti se zaměřuje na důstojné uctívání památky obětí komunistického režimu a dbá na to, aby mladá generace nezapomněla na křivdy spáchané tehdejším vládnoucím režimem.⁴⁰

---

³⁸ VRKOČOVÁ, Ludmila, ed. *Svědectví: osudy politických vězňů 1947-1976*. Vyd. 1. Praha: Ludmila Vrkočová, 2007. 328 s. ISBN 978-80-901611-7-7. s. 271-272.

³⁹ *Klub bývalých politických vězňů (K231)*. Totalita.cz [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/k231.php>>

⁴⁰ *Kdo jsme*. Konfederace politických vězňů [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <<http://www.kpv-cr.cz/kdo-jsme/>>

6 Bohumil Robeš

6.1. Život

Bohumil Robeš se narodil 1. srpna 1930 v obci Holubice. Tato obec se nachází v okrese Vyškov v Jihomoravském kraji nedaleko krajského města Brna. Jeho biologický otec předčasně zemřel v roce 1943. Pracoval jako úředník na ředitelství ČSD v Brně, ale měl také mnoho jiných zájmů. Ve vzpomínkách Bohumila Robeše je vykreslen jako člověk dobrosrdečný s velkým sociálním cítěním. Smrt otce urychlila Robešovo dozrávání, měl dva mladší bratry, z nichž nejmladší tragicky zahynul při osvobozování Holubic na konci 2. světové války. Jako nejstarší se tak stal oporou své matky. Jeho dětství i dospělost ovlivnil i matčin otec – dědeček Frank. Ten působil dlouhá léta jako lidovecký starosta Holubic. Rodina Robešových vedla své děti k víře. Velký důraz ve výchově kladli na slušnost a úctu k sobě i druhým. Děti byly vychovávány v lásce a přátelství.

V době dospívání ho pozitivně ovlivňoval nevlastní otec, kterého velmi obdivoval. Byl vojákem, který bojoval v době 2. světové války jako tankista na západní i východní frontě a své zážitky z války často vyprávěl mladému Bohumilovi. Po roce 1948 přišel o veškerý majetek – cihelnu i autodopravu, byl zatčen a umístěn do tábora nucených prací.⁴¹

Silný citový vztah měl Bohumil Robeš se svojí maminkou, na kterou velmi často vzpomíná. Věřil, že právě její modlitby mu pomohly překonat nejtěžší období jeho života – věznění. „*Od tátovy smrti v roce 1943 jsme si rozuměli s matkou beze slov. Tak, jako si rozumí všichni synové s rodičkou, jíž se museli stát předčasně jedinou životní oporou.*“⁴²

V roce 1945 vstoupil v Holubicích do skautského oddílu, v kterém působil do roku 1948, kdy byla tato organizace zakázána. Na skautování vzpomíná velmi rád. Už jako skaut se věnoval činnosti knihovníka a dokonce ve skautském oddíle hrál i divadlo. Hodně se věnoval divadlu i v místní organizaci Orla. Na toto období vzpomíná jako na nejkrásnější údobí svých mladých let, protože zde získal mnoho přátel.⁴³

Od roku 1951 se věnoval ochotnickému divadlu nejen v rodné obci, ale i v nedalekých Křelovicích. Vyzkoušel si i režirování hříčky Jana Nerudy *Prodaná láska*.

---

⁴¹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 20.

⁴² tamtéž s. 21.

⁴³ tamtéž s. 21-22.

Po válce byl zaměstnán jako skladník národního podniku Technolen v Brně. Na základě inzerátu v novinách se dozvěděl o náboru studentů na Francouzské gymnázium v Brně, kde začal studovat. Sám o sobě tvrdí, že nebyl zrovna vzorný student. Nejvíce ho bavil český jazyk, ale povinné studium ruštiny v něm vyvolávalo averzi, takže z toho předmětu propadl a dokonce mu hrozilo opakování ročníku. Při studiích na gymnáziu přispíval do časopisu *Ladění*, v němž studenti otiskovali poetické a prozaické pokusy mladých autorů. Na gymnáziu založil také dramatický kroužek a účinkoval ve školním rozhlase. Dramatizace Moliérový komedie *Chudák manžel* měla velký úspěch. V závěru studií pak ještě nastudoval další Moliérovu komedii *Směšné preciózky*.

Silný vztah k divadlu ho ovlivnil natolik, že chtěl pokračovat ve studiích na AMU v Praze. Zkoušky na Akademii múzických umění v Praze, na obor divadelní režie, se staly pro Bohumila Robeše velkým zklamáním i rozčarováním. Ke studiu nebyl doporučen místní organizací KSČ v Holubicích. Svou roli sehrál i Robešův původ – katolická rodina, dědeček, který byl sedlákem a členem Lidové strany. Stejně neúspěšný byl také jeho pokus externě studovat na JAMU v Brně. Tyto negativní zkušenosti byly pro Bohumila Robeše zásadním zásahem do života, neboť tváří v tvář poznal nedemokratičnost a nespravedlnost nově nastoleného režimu, v němž příslušnost ke straně a dělnický původ byl důležitější než talent a schopnosti.

Po nepřijetí k vysokoškolskému studiu mu zprostředkoval jeho kamarád ze skautského oddílu angažmá v Loutkovém divadle Radost v Brně. Po složení zkoušky zde začal působit jako loutkoherc. Své působení v loutkovém divadle vnímal jako východisko z nouze. Vzpomínal však na báječný kolektiv.⁴⁴

V roce 1953 byl však zatčen a v komunistických věznicích, pracovních táborech, lágrech a léčebnách trávil svůj život až do roku 1967. Po návratu z vězení se nemohl k divadlu vrátit. Pracoval ve stavebnictví, kde vykonával různé profese jako skladník, stavební laborant, ekonom aj. V období „pražského jara“ se začal věnovat publicistice. Psal recenze do regionálního tisku, medailonky a portréty umělců, působil v okresním poradním sboru pro divadlo.

V roce 1986 se oženil s paní Ludmilou Koukalovou. Její první muž Vincenc Koukal předčasně zemřel na následky věznění a Bohumil Robeš se s ním osobně znal z lágru.

---

⁴⁴ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 2.

Po roce 1989 se velmi intenzivně zapojil do veřejného života. Působil v zastupitelstvu obce v Holubicích, jako dobrovolník se zapojil do místní charity, stal se předsedou pobočky Konfederace politických vězňů okresu Vyškov. V tomtéž roce byl také plně rehabilitován. Od roku 1990 působí jako obecní kronikář v rodné vesnici Holubice. Ve své rodné vesnici žije dodnes.

6.2. Dílo

Umělecké cítění Bohumila Robeše se projevovalo již od jeho dětských let, kdy začal tíhnout k divadlu. Tato dramatická orientace pokračovala i v období jeho studia na Francouzském gymnáziu v Brně. Zde také začal přispívat do školského časopisu svými verši. Po brzkém uvěznění začal Bohumil Robeš vytvářet své verše na korekci, kde se je však musel ihned učit z paměti. Později během svého věznění tvořil i pokusné divadelní hry, které byly však ihned bachaři systematicky ničeny. Pokud to okolnosti dovozovaly, zapisoval své texty na klozetpapír (záchodový papír), který mu anonymně dodávali vězni. Za vzniklé básně (*Za Janem Masarykem, Exulantská*) a teze (*Bůh a Věčnost, Americká otázka, Politická idea a její cíl*) byl později navíc odsouzen a trest mu byl navýšen. Kvůli textům strávil také nejedny dny na samovazbě. Část z nich se díky odvaze mnohých spoluvězňů zachovala a mohla tak být zveřejněna.

Po propuštění v roce 1967 se chtěl Bohumil Robeš i nadále věnovat divadlu. Jeho záměrem bylo uskutečnit jevištní inscenaci vytvořenou z básní mnoha známých či neznámých vězňů, vzniklých v komunistických lágrech či věznicích. Velmi intenzivní přípravu však zmařily srpnové události roku 1968. Za zmínku stojí také spolupráce s brněnským rozhlasem, pro který natočil asi 50 reportáží po drátě.

Teprve po roce 1989 začaly postupně vycházet postupně vzpomínky Bohumila Robeše v týdeníku Vyškovské noviny. První knižní vydání těchto vzpomínek vyšlo v roce 2002 pod názvem *Čas likvidace: vzpomínky z vězení 1953 – 1967*. Výběr poezie je shrnut ve sbírce *Prosévání času (Sedmihran): výběr z veršů z let 1973-2009*, která vyšla v roce 2010. Téhož roku vychází jeho hlavní kniha s názvem *Věčný prolog*, kterou se již budu více zabývat. Zatím poslední kniha – básnická sbírka, vychází v roce 2014 pod názvem *Hrátky s večerníci: (verše z nemocničního lože)*.

7 Život ve vězení

7.1. Zatčení a vyšetřování

„Zatkli mne krátce po půlnoci v říjnu 1953. Využili snad nejhlubšího mého spánku, kdy duše spěje k andělským výšinám a je zcela bezbranná. Takhle chodí vždy spřeženci zla. Stáli nad mým ložem, s cynickým úsměvem, a ve dveřích bytná.“⁴⁵

Těmito výstižnými slovy zachycuje své zatčení Bohumil Robeš, který byl zadržen za podpůrnou činnost v ilegální skupině SODAN (Skautská organizace demokracie a nezávislosti).

Tuto organizaci založili pánové Mojmir Babušik, Rudolf Mrázek, Oldřich Klobas v nedaleké obci Křenovice. Jako určitou motivaci uvádí Bohumil Robeš nutnost mladých lidí, kterých se tyto události většinou dotýkaly osobně, angažovat se proti násilné kolektivizaci.⁴⁶ Činnosti této organizace spočívala například v zasílání výhružných dopisů komunistickým funkcionářům, v zapalování stohů a stodol okolních zemědělských družstev či v tvorbě protirežimních letáků. Počet členů SODANU nakonec čítal okolo 60 osob, které se však navzájem neznaly.

Dle slov Bohumila Robeše byl však pouze okrajovým členem, který zprvu neznal ani název natož přesnou činnost této organizace.⁴⁷ Jeho úkolem bylo držet seznam komunistických funkcionářů terorizujících okolí, kteří měli být po komunistickém převratu obviněni za své činy. Později ilegálně vytvářel kádrové posudky kopírující svazáckou řeč, které ovšem nepodepisoval. I tak měly svoji účinnost.

Po infiltraci odbojové skupiny konfidenty StB došlo v říjnu 1953 k masivnímu zatýkání odbojářů i některých členů jejich rodin. Následoval kolotoč výslechů a okamžité umístění do vyšetřovacích vazeb.

Koloběh asi čtrnáctidenního vyšetřování se převážně odehrával na vyšetřovně StB v Příční ulici města Brna. Výslechy, které byly prokládány fyzickým násilím a psychickým nátlakem, měly vynutit podepsání protokolu. I přestože postupem času vyšetřovatelé zjistili, že Bohumil

---

⁴⁵ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 13.

⁴⁶ *Příběhy 20. století*. Autor: M. Kroupa. ČRo Plus. 2014. Dostupné z: <<http://prehovac.rozhlas.cz/audio/3086838>>

⁴⁷ *Po stopách třetího odboje*. Režie: M. Petrov. TV, ČT2. 2010. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10314845897-po-stopach-tretiho-odboje/video/>>

Robeš není až tak velký odbojář, za jakého ho agenti měli, dosáhli svého cíle. Robeš je přesvědčen, že jim k tomu dopomohly drogy, které tehdy podávali agenti StB při výsleších. Čas mezi výslechy strávil ve spodní cele vyšetřovny, jejíž okno bylo paradoxně vyvedené na chodník Bratislavské ulice. Z ní byl vchod do Divadla Radost.

Po čase byl přemístěn do vazby na Orlí ulici v Brně a poté do Znojenské věznice. Podmínky zde byly mnohem lepší. Každý den byla možnost procházky a jídlo bylo mnohem lepší a chutnější. Režim potřeboval, aby byli vězni před soudem v lepší kondici. Zde se také setkal s prokurátorem, který se ještě pokusil vykonstruovat a zahrnout do případu jeho nevlastního otce. Mezitím se v rodných vesnicích obviněných členů rozvířila štvavá veřejná kampaň za nejvyšší tresty. Tuto akci ovládali zfanatizovaní členové strany a veřejní činitelé.⁴⁸

Bohumil Robeš se ještě před soudem dozvěděl od svého obhájce, že dostane 3 roky odnětí svobody. Protože ale u soudu vypovídal o násilí praktikovaném při výsleších a použití nezákonných prostředků, dostal trest 5 let odnětí svobody. Z tohoto činu vyplývá, že se Bohumil Robeš nechtěl podřídit zlovůli režimu a chtěl vzdorovat. Trest mu však byl později postupně navyšován v dalších absurdních procesech. Celkově tak strávil za mřížemi na různých místech 13 a půl roku.

7.2. Věznění

7.2.1. Jáchymovské lágry

Po rozsudku byl společně s ostatními umístěn na kobky věznice na Cejlu v Brně. Zde ho také mohla poprvé navštívit matka. Tehdy však ještě netušil, jak dlouho bude trvat, než se spolu opět shledají.

Během krátké doby následoval převoz z Brna na Jáchymovsko. Tady byly zřízeny pracovní tábory při uranových dolech. Obecnému popisu prostředí a života v pracovním táboře se věnuje v kapitole 4.4 Trestanecké pracovní tábory.

Bohumil Robeš se v roce 1954 ocitl na „ústředním“ lágru. Zde vyfasoval číslo A 0 20 784, kterým byl označen po celou dobu věznění v lágrech. Tábor D byl shromaždištěm nově příchozích. Vězně čekalo rozdělení po dalších lágrech Jáchymovska. Hlavní snahou bylo zpřetrhat vzniklá pouta přátelství a také zabránit společnému styku osob z politických

---

⁴⁸ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 21.

procesů. Podmínky zde byly kruté, vězni spali po 4 či 5 osobách na dvou postelích, vyfasované oblečení neodpovídalo potřebným velikostem vězňů.

Nakonec byl počátkem května 1955 přidělen na pracovní tábor D zvaný „bývalý ústřed'ák“. Ten byl umístěn vysoko nad městem Jáchymov. Při příjezdu nových vězňů úřadoval tzv. táborák, což byl vězeň v černém mundúru, který spolupracoval s vedením lágru.

Robeš byl přidělen na práci na povrchu. Dle jeho vlastních vzpomínek nikterak výkonně nepracoval. To mu totiž ani neumožňoval jeho vážný zdravotní stav. V mládí totiž přišel o ledvinu. Na táboru D byly špatné sociální podmínky. Po postelích běhaly v noci krysy, při návštěvě latrín se kvůli těmto škůdcům doporučovalo, aby si vězni chránili své přirození rukou, neboť krysy byly pořád při „chuti“. Také se zde setkal s cikány, se kterými měl dobrou zkušenost.

V táboře D strávil celkově asi dva měsíce. Poté následoval přesun na tábor C, kde byl poprvé uvězněn v korekci. V ní strávil Vánoce 1954 a Nový rok. Pobyt v korekci byl psychicky i fyzicky náročný. Vězni byly vystavováni chladu, mrazu, bez možnosti přikrývek. Všude přítomný byl pach z myší, vlhkost a tma. Velmi trýznivá byla také sociální izolace. Právě dlouhé ticho Bohumil Robeš vyplňoval skládáním veršů, jejich recitací a memorováním.

I přes těžké pracovní podmínky a neustálou buzeraci ze strany dozorců, bylo na tomto lágru jakési kulturní zapojení. Existoval zde táborový orchestr, vyskytl se tu také pokus o vytvoření loutkového divadla. Přes to všechno hrála velkou roli v kriminále lidská psychika a síla osobnosti. Jak vzpomíná Bohumil Robeš, někteří vězni vyrostli v kriminálu v duchovní obry, ocelové svaly jim vyrostly nejen na ruku, ale i na duši. Z některých se však stali podivíni, proměnili se v samotáře. Někteří se pomátli.⁴⁹

Začátkem června 1955 byl převezen na lágr Vojna u Příbrami, kde také dlouho nepobyl. Jednalo se o monumentální rozsáhlý tábor spojený oplocenými koridory přímo s šachtami. Zde se setkal s řadou přátel, kompliců a rodáků, mezi které patřil i Vincenc Koukal. Bohumil Robeš nepracoval v dolech, ale na povrchových úpravách v Lešetících. Ve vzpomínkách často zmiňuje solidaritu ostatní muklů, kteří mu pomáhali při práci a ušetřili ho tak od šikany. Také se zde setkával s vězni dolujícími uran „*Když vyfárali z hlubin, připomínali děsivé bytosti z Apokalypsy. I když se osprchovali, v jejich očích a tvářích byla vtisknuta smrt a pohled*

---

⁴⁹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 33.

z jiného světa. (...) Na hřbitovním poli leží již řada přátel, jejichž mládí i sny zůstaly zavaleny v uranovém gulagu. ⁵⁰

Dne 4. července 1955 vypukla na Vojně kolektivní hladovka tzv. nudlová vzpoura. Vězni odmítli k obědu nudle, které jim byly vydávány několikátý den po sobě, a po dobu čtyř dnů neprováděli žádnou práci. Reakce byla vcelku rychlá. V noci byl každý barák lágru obstoupen ozbrojenci, kteří prováděli důkladné prohlídky. Někteří vězni byli izolováni, někteří odděleni a odváděni stranou k odvozu.

Mezi těmito vězni byl i Bohumil Robeš, ač jak sám tvrdí, nepatřil k iniciátorům hladovky. Po jeho převozu do věznice Ruzyně následoval první výslech, při němž si neodpustil poznámku. Vyšetřovatel: „*Na co se to díváte?*“ Robeš: „*Divám se, jak je Praha krásná a bude krásnější, až tady nebudete.*“ ⁵¹ Následoval pobyt v temnici a minimální dávky jídla. Ačkoli si vyšetřovatelé nejspíš ověřili, že Bohumil v kolektivní hladovce, režimem označované jako vzpoura, neměl žádnou organizační roli, byl eskortován do obávané věznice Leopoldov.

7.2.2. Věznice Leopoldov

Do této věznice, nacházející se na Slovensku, byli umisťováni většinou političtí vězni s vysokými tresty odnětí svobody (generál Karel Mrázek, Josef Pešek, František Nosál, publicista Vladimír Sís, Václav Renč, Josef Kostohryz aj.). Nebylo také výjimkou umístění bývalých komunistických hodnostářů (prokurátor Karel Vaš, Gustáv Husák aj.) v tomto zařízení. Po roce 1948 provázela Leopoldov pověst věznice s nejtvrďšími podmínkami v Československu.

Do věznice Leopoldov jej přivezli v září 1955 a strávil zde celkově deset let. Přišel v době, kdy zde bylo vězněno mnoho prominentů bývalého Slovenského státu, protektorátní vlády, politických vězňů včetně odsouzených ze Slánského aféry.

Zostřený režim pevnostního věznění poznal Bohumil Robeš velmi brzy. Jen proto, že se chtěl podívat z okna samoty na dvůr, musel celý den stát v pozoru čelem ke zdi, kde visel vězeňský řád. Jediné pohnutí bylo ihned trestáno. V této věznici panovaly otřesné mučící praktiky. Mezi vězni obávaná byla svěrací kazajka, kterou pan Robeš vyzkoušel třikrát na

---

⁵⁰ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 34.

⁵¹ *Příběhy 20. století*. Autor: M. Kroupa. ČRo Plus. 2014. Dostupné z: <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3086838>>

vlastní kůži. Bachaři nechávali vězně svázané i několik hodin. Byl to způsob, jak vězně co nejvíce ponížit. „*Je to skoro nejtěžší způsob svázání, prodloužené rukávce kazajky, v nichž máte pevně zkrouceny ruce, vám přiváží ze zadu ke kotníkům, takže je z vašeho těla pevná kolíbka. Můžete se kolebát na břichu, a pakli se vám podaří otočit na záda, cítíte ten pevný tlak celého těla, které se brání své proměně v luk [...] Brzy začaly pracovat vnitřnosti. První pomočení bylo dost nepříjemné, pak si tělo zvyklo. Horší to bylo s vlastními fekáliemi, které se vsřebávaly do pórů těla...*“⁵²

V dubnu roku 1957 byl v Leopoldově odsouzen na pět let nepodmíněně za to, že veřejně okomentoval před náčelníkem pevnosti neúspěch zásahu Sovětského svazu v Maďarsku. Také náčelníkovi řekl, že komunisti budou hnáni k odpovědnosti. Svůj podíl na rozsudku měly také básně, které neunikly pozornosti dozorců. V říjnu 1957 měl být propuštěn a to byl pravděpodobně hlavní důvod, proč dostal tak nepřiměřeně vysoký trest. Jeho rodině, která očekávala v brzké době návrat Bohumila domů, bylo oznámeno, že prý se pokusil ve vězení zavraždit člověka. Touto lží ještě více zdeptali už tak zkoušenou matku i bratra.

I přes útrapy věznění se osobnost politických vězňů vyvíjela. Aby nedošlo k intelektuální degeneraci osobnosti, věnovali se vězni různým aktivitám. Učili se cizím jazykům, slovíčka si psali na cigaretový papír, který schovávali v různých skrýších, memorovali si básně, které psali někteří vězňové o prostředí věznice, nebo obsahovaly milostné motivy. Právě za psaní svých tezí a básní na klozetový papír byl Bohumil Robeš znovu souzen v roce 1959 a od soudu si odnesl dalších 6 let nepodmíněně. Ani tímto rozsudkem bachaři Robeše nezlomili a on dál tvořil. Několik básní se dokonce podařilo dostat z věznice ven. V této době přešel do tzv. pasivní rezistence – k tichému odporu vůči systému ve věznicích a k odmítání zotročující práce. Odmítal také jakoukoli komunikaci s bachaři i s vedením věznice.

Protože odmítal práci, byl často umístěn na samovazbu. Z deseti let strávených ve vězení, prožil 14 měsíců v korekci – v malé kobce (izolaci), ve které se nedalo ani chodit, bez základního hygienického vybavení. V této době vážil Bohumil Robeš 40 kg, měl podlomené zdraví. Často slýchal od bachařů: „*Do Leopoldova jste přišel, abyste zemřel, ne aby vás lékař léčil!*“⁵³ Dlouholetá podvýživa a pobyt v chladných a vlhkých kobkách zapříčinily rapidní zhoršení zdravotního stavu. Proto byl převezen v roce 1959 do věznice Bory do Plzně, kde bylo plicní oddělení. Na Borech ho zastihla i amnestie v roce 1960. Dle prokurátora se

---

⁵² ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 43.

⁵³ tamtéž s. 58.

Bohumila Robeše netýkala, protože jí nebyl „hoden“. Zhruba po ročním léčení se vrátil zpět do Leopoldova.

Zde procházel opět samovazbami, ochrnl na ruku a jeho zdravotní stav mu neumožňoval pracovat. Přesto všechno byl v roce 1965 opět odsouzen v leopoldovské soudní síni na 2 roky zostřené izolace, protože měl údajně záporný postoj k nápravně výchovné činnosti.

Nezlomil ho ani pobyt v pražské psychiatrické léčebně v Bohnicích, přestože se snažili udělat z něho psychicky nemocného člověka. Zde byl držen na vězeňském oddělení, bez jakéhokoliv vyšetření. Hlavní důvod byl ten, že Bohumil Robeš věřil v demokracii. „*Tam potom mě propustili. Tam jsem byl propuštěn z vězeňského svazku a převedli mě na civilní oddělení. Primář třeba chodil, ani se nás nezeptal ani na jméno jenom chodil a rozkazoval tomu přidat tomu ubrat. Nevím, co to bylo za magora. On chodil a rozdával, prikazoval přidat léky, ubrat léky a takový...To byla vyloženě likvidace na sovětský způsob.*“⁵⁴ Z Bohnic ho po čase transportovali do ústavu v Brně. Teprve tady se našel lékař, který konstatoval, že Bohumil Robeš je naprosto psychicky zdrav.

V roce 1967 tak byl po dlouhých letech neskutečných útrap, brutality a ponižování byl propuštěn na svobodu.

Zajímavostí je, že u všech leopoldovských soudů se vyskytovali ti samí lidé. Předsedající byl p. Vanča, prokurátor p. Šiška a obhájcem p. Majerík. Veškerá obvinění se zakládala v podstatě na tom, že Bohumil Robeš byl nezlomný, vzpurný a nepoddajný. Stál si za svým, a ač dozorcům nadával, lze to plně chápat, neboť si nelze představit, co všechno vězněný musel prožít. Roli v rozsudcích hrály také jeho básně a teze tvořené ve vězení, kvůli nimž byl obviněn i z propagace fašismu.⁵⁵ Lze říci, že nadávky a urážky dozorců byly ve všech lágrech či věznicích. Málokdo si však prožil to, co Bohumil Robeš. Důvody, proč s ním bylo tak zacházeno, jsou dodnes nejasné. Lze se však domnívat, že byli dozorcí vůči němu příliš zaujatí a chtěli ho zlikvidovat.

Přes děsivé prožitky z věznic však neztratil víru v lidskost a lásku k lidem. Je velký bojovník za pravdu, což se mnohokrát projevilo i v době věznění. Nikdy se nesmířil s nespravedlností, o čemž svědčí řada stížností na nelidské zacházení s odsouzenými. Neváhal

---

⁵⁴ *Příběhy 20. století*. Autor: M. Kroupa. ČRo Plus. 2014. Dostupné z: <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3086838>>

⁵⁵ *Příběhy 20. století*. Autor: M. Kroupa. ČRo Plus. 2014. Dostupné z: <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3086838>>

posílat dopisy i na místa nejvyšší – ministerstvům i dokonce samotnému prezidentovi. Bohužel cejch politického vězně ho provázel i po propuštění na svobodu.

8 Interpretace a analýza knihy *Věčný prolog*

Kniha *Věčný prolog* vyšla v nakladatelství Galén v roce 2010. Okolnosti života Bohumila Robeše mu neumožnily, aby mohl naplno spojit svůj život s uměním. Teprve období po roce 1989 poskytlo prostor pro zveřejnění těchto textů oficiální cestou.

Jedná se o poměrně netypické dílo, které v sobě ukrývá soubor poetických, prozaických a esejistických textů. Poezie vznikala v době autorova věznění v Leopoldově. Prozaistické texty přináší svědectví autora, který se ocitnul v mocenském soukolí totalitního režimu. Jeho povídky jsou inspirovány skutečnými osudy, hrdinové v nich jsou politicky perzekuovaní lidé. Celé dílo je prokládáno kopiemi originálních dopisů, fotografií, rozsudků a žádostí spjatých s životem Bohumila Robeše.

8.1. Stavba díla

Analyzovaná kniha je směsicí poetických a prozaických textů. Název knihy *Věčný prolog* koresponduje se stejnojmenným názvem části zahrnující poezii. Z názvu můžeme odvodit jistou souvislost s autorovým vězněním. Spojení slov v tomto názvu chápeme jako neustálou předmluvu – připodobnění s autorovým uvězněním v poměrně mladém věku.

Kniha obsahuje 286 stran z toho je 14 stran tvořeno obrazovou přílohou. Úvod knihy je tvořen výňatkem veršů z básně *Ani o krok*. Následuje fotografie Bohumila Robeše se sestrou Marií z roku 1967 a faksimile dopisů milované matce z Jáchymova, lágru C z roku 1954 a 1955. Kopie osobních i úředních dopisů, rozsudků, hlášení ke kázeňskému řízení, záznamů a jiných dokumentů jsou chronologicky řazeny a logicky umístěny na konce jednotlivých oddílů.

Obsah knihy je rozdělen do osmi hlavních oddílů. Prvních pět – *Čas likvidace*, *Věčný prolog*, *Vězeňský deník*, *Přednášky a články*, *Povídky* jsou části, v nichž je autorova samostatná tvorba. Poslední tři tvoří článek od Radky Müllerové *Bohumil Robeš – Člověk víry a poezie*, *Doslov* od Jaroslava Hutky a *Obrazová příloha*.

8.2. Oddíl první – Čas likvidace

První oddíl knihy je pojmenován *Čas likvidace*. Název je zvolen v kontrastu s dobou, kdy vznikaly první texty zde zařazené – rok 1990. Autor spatřuje v období po revoluci čas nadějí a jejich uskutečňování, který přichází právě po čase likvidace – tj. po období totality.

Tento oddíl je třetí a zároveň nejrozšířenější variantou Robešových vzpomínek. Poprvé byly vydávány ve Vyškovských novinách. Knižní podobu získaly v roce 2002, přičemž byly rozšířeny a vydány právě pod názvem *Čas likvidace*.

Text je členěn do kapitol, v nichž autor rekonstruuje své zatčení a věznění v komunistických žalářích v průběhu let 1953 – 1967. Bohumil Robeš popisuje události, které se odehrávaly od jeho zatčení až po propuštění na svobodu. K tomu využívá chronologickou kompozici občas doplněnou kompozicí retrospektivní vyskytující se převážně v částech, v nichž se vrací do časů před svým uvězněním či vzpomíná na své blízké, kamarády nebo jiné pro něj důležité události. Pro pravdivost vykreslení obrazu událostí, které se odehrály, je zvolena vypravěčská forma.

8.2.1. Rozbor oddílu Čas likvidace

Jelikož jsem velkou část autorových vzpomínek z tohoto oddílu knihy využil při tvorbě popisu autorova věznění v kapitole 7 *Život ve vězení*, zaměřím se na nejdůležitější motivy a témata, se kterými autor pracuje v tomto oddílu.

Základem této části jsou vzpomínky autora na dobu strávenou ve výše popsanych žalářích. Tyto memoáry jsou prokládány střípky osudů nejen jeho spoluvězňů, ale i osob jemu blízkých. Někteří byli významnými osobnostmi, jiní obyčejnými lidmi. V lágrech na Jáchymovsku se setkal s vrstevníkem své matky Jožkou Valným, kterého vždycky obdivoval. Zde narazil na muklovskou solidaritu lidí, kteří se mu snažili v rámci možností usnadnit těžkou práci nebo ho uchránit před šikanou. Takový byl třeba Jaromír Dvořák z Lulče.

Ve věznici Leopoldov letmo poznal generála Kutlvašra, legendu pražského květnového povstání z roku 1945. Na něm obdivoval schopnost skrývat své pohnutky, protože jak on sám říká o sobě: „...protože já, zvláště v prvních dobách věznění, ve své tváři nechával obrázet všechny poryvy duše. Později jsem se naučil o všem i já skrývat své pohnutí, někdy ale prožitky

*musely ven a to jsem takříkajíc ,vzplanul‘.*⁵⁶ Ve vězeňské zubařské ordinaci se setkal i s ministrem spravedlnosti Prokopem Drtinou, výrazným demokratickým politikem poválečné doby. Mezi jeho spoluvězně patřil i Václav Renč, básník a dramatik. Znali se z Loutkového divadla Radost v Brně. Informace si sdělovali ve vězeňské sprše. Když se Renč pokusil předat Robešovi nějakou napsanou zprávu, byl přistižen a odveden na korekci. Pak už se s ním neviděl a setkali se společně až po propuštění. Jedno zajímavé setkání prožil i s básníkem Josefem Kostohryzem. Část vzpomínek věnuje i obyčejným lidem ze svého okolí – Františku Limanovskému, členu odbojové skupiny Světлана, Josefu Barešovi, majiteli malé továrny na nábytek z Rousínova, výtvarníkovi Antonínu Vorlovi, Františku Nohelovi, autodopravci z Holubic atd.

V drsných podmínkách lágru a věznic vznikala i pevná přátelství. Dokladem opravdového přátelství bylo například to, že když se vrátil z korekce, dal mu spoluvězeň Joža Greguš kousek chleba, přestože sám měl jídla nedostatek.

Vzpomínky na události odehrávající se v žalářích prokládá Bohumil Robeš popisem činů, se kterými se vězeň setkával při pobytu ve věznici. Popisuje hladovku jako protestní naléhavý způsob docílení alespoň zdánlivé pozornosti úřadů či veřejnosti. Největší hladovkou, se kterou se setkal, byla pověstná kolektivní hladovka na táboru Vojna. Při pobytu v Leopoldově držel on sám hladovku několikrát (například proto, aby byl předveden k zubaři). Sám jim však přikládá spíše manifestační hodnotu.

Touha po svobodě se projevila také při pokusech mnoha vězňů o útěk. V Leopoldově došlo k několika pokusům. Pokud byli vězni dopadeni, čekal je ortel smrti. Takovýto trest postihl Adolfa Petrovského, který s dalšími dvěma vězni provedl pokus o útěk. Pokusili se prorazit dřevěná vrata pevnosti, ale uvízli v pasti. Vedení věznice nechalo zhotovit nová železná vrata, která znamenala konec snů o možném útěku. O těchto činech a jejich důsledcích byli vězni podrobně informováni přes pevnostní rozhlas, což mělo sloužit jako výstraha před těmito pokusy a k zastrašení.

Ve vzpomínkách zmiňuje i jakousi formu boje mezi vězni a vedením věznice. Ten byl uskutečňován úředními dopisy muklů, ve kterých si stěžovali na brutalitu dozorců. Bohumil Robeš poslal celou řadu dopisů, v nichž si stěžoval na chování dozorců. Tyto dopisy adresoval ministerskému předsedovi a dokonce i prezidentu republiky. V tomto dopisu ze září 1956 upozorňoval na omezování soukromé korespondence, izolaci, šikanování a fyzické

---

⁵⁶ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 46.

násilí. V odpovědi prezidentské kanceláře však bylo zdůrazněno, že stěžovatel byl řádně odsouzen. Bohumil Robeš byl zde vyličen jako vlastizrádce, důležitý člen protirežimního odboje, tvůrce protistátních letáků a člen záškodnické skupiny Sodan. Jeho stížnost byla označena jako bezdůvodná.

Další formou protestu bylo podle autora i odmítání práce. Sám Bohumil Robeš nepracoval na protest proti zacházení a také za účelem vybojovat si tímto způsobem statut politického vězně. Za to byl často „odměňován“ pobytem na samotce. V roce 1958 byl dokonce zařazen z rozkazu ministra vnitra do zvláštní izolace, což znamenalo minimální přiděly stravy a zákaz korespondence s úřady i rodinou.

I přes přísnou izolaci a režim věznice uvádí autor některé způsoby, kterými se vězni vzájemně informovali o různých událostech za zdí. Běžné bylo vytukávání morseovky na zeď, motáky umístěné na gumičce, hovory přes vypláchnutý záchod aj. Informovanost byla pro vězně velmi důležitá, protože jim pomáhala posilovat jejich vnitřní přesvědčení o brzkém pádu režimu a nastolení spravedlivého pořádku.

V memoárech Bohumil Robeš zmiňuje vězně psychicky zlomené i ty, kteří neunesli tíhu uvěznění a zbláznili se. Jeden z nich se svým činem podílel na další obžalobě autora v roce 1958. Šlo o Viliama Hóza. Ten velmi ostře kritizoval brutalitu bachařů, vyžadoval dodržování lidských práv, a proto šel z korekce do korekce. Stala se z něj lidské troska, zlomený člověk, svědčící proti Robešovi u soudu.

Přežívání v žalářích a osud nespravedlivě stíhaného mu ulehčovala víra v Boha a náboženská výchova v rodině. Trnitá cesta ke svobodě v něm posilovala mystické vnímání světa. „*Mystika udržela mne vedle jiných komponentů při životě. Měl jsem své vlastní modlitby, střelné modlitbičky, verše psané na mozkovou kůru času i vlastní paměť. Věřím ale tomu, že to byla vnitřní modlitba mé matky, která mne denně vlekla z jámy smrti.*“⁵⁷ Právě rodina a především vztah k matce byly nejdůležitější motivací k přežití těžkého téměř čtrnáctiletého věznění v komunistických žalářích. Dopisy a sporadické návštěvy se staly světlým bodem. Robešova maminka se snažila o jeho propuštění, psala dopisy, v nichž žádala o jeho propuštění. Bohužel zůstaly nevyslyšeny. Při častém pobytu na korekcích a samovazbách si Bohumil Robeš vytvořil vnitřní svět, ve kterém dával volný průchod svým emocím. Vznikaly tak básně, eseje a jiné texty, které se snažil všemožně zaznamenávat a uchovávat. Ty, které se podařilo zachránit díky obětavým spoluvězňům, později vydal.

---

⁵⁷ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 61.

Největší zásluhu na tom měl pan Vlasta Rychlík, který je předal v roce 1968 Bohumilu Robešovi.

V závěru hovoří autor o svém propuštění v roce 1967, podotýká, že se setkal s mnoha lidmi, kteří mu pomohli zapojit se opět do každodenního života. Připomíná své rozčarování z dalšího vývoje v období normalizace.

„Vždy jsem konstatoval, že lidé, kteří pošli po únoru 1948 často mnohonásobným peklem likvidace fyzické i duchovní, neztratili víru v lidskost, milují lidi i svět nadevše. Nosí v sobě slunce naděje, které nikdy nevyhasne.“⁵⁸

8.2.2. Jazyk a styl

Autorův vypravěčský styl je originální. Bohumil Robeš je dobrým vypravěčem, který výstižně přibližuje a popisuje události, které se odehrály v jeho nelehkém životě. Při popisu prostředí dokázal vystihnout atmosféru pracovních táborů a věznic, v nichž byl vězněn. *„Uprostřed lágru C se tyčila, vlastně spíše krčila omšelá budova. Jako by neměla čisté svědomí z toho, k čemu ji používá vedení tábora. Viděl jsem odtamtud vycházet mátožné, zarostlé postavy potácivým krokem jako v transu, s očima podmalovanými tenkými kruhy. To byla táborová korekce.“⁵⁹* Složitost a krutost pobytu ve vězení popisuje s nadhledem, není zde patrná zatrpkllost a nenávisť k lidem. Tu přisuzuje pouze režimu, který manipuloval s lidskými osudy.

Pro tento oddíl *Čas likvidace* je typická bohatá slovní zásoba. Jsou zde básnické obraty například *duch poválečných výbojů, snící Orfeové bili křídli o mříže nevolnosti, na dálku tikat ubolené srdce mé maminky, vlekla mne z jámy smrti*. K vystupňování děje užívá autor přímou řeč: *„Vím, koho tady mám! O každém vím všecko!“⁶⁰* nebo *„Zdechnete, ani Pánbůh vám nepomůže!“⁶¹* Vzhledem k obsahu je zde použito velké množství slov vězeňské mluvy například *mukl, bachař, katr, lágr* aj. expresivních pojmenování například *zdechnete, žrát*, aj. Častá jsou přirovnání *hodiny se táhly jako bahno v moři času, střežil svůj vozíček jako oko v hlavě* a metafory *„míří skrze mříže a ostnaté dráty ven“⁶²* nebo *„kulhající historie“⁶³*. Jsou zde použity i odborné výrazy, většinou tam, kde popisuje rozsudky, paragrafy, funkce atd.

⁵⁸ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 68.

⁵⁹ tamtéž s. 31.

⁶⁰ tamtéž s. 29.

⁶¹ tamtéž s. 43.

⁶² tamtéž s. 30.

⁶³ tamtéž s. 47.

Souvětí jsou dlouhá a výstižná. V textu najdeme i řečnické otázky a nedokončené výpovědi „*Horší to bylo s vlastními fekáliemi, které se vsřebávaly do póru těla...*“⁶⁴ nebo „*Nad zmatenými posluhy falešné historie se člověk mimovolně usmívá...*“⁶⁵. Ve výpovědích dozorců se často objevují vulgarismy.

8.3. Oddíl druhý – Věčný prolog

Básně pod názvem *Věčný prolog*, jsou dle autora pouze torzem. Jsou napsány v roce 1964 a záměrem bylo přiblížit atmosféru vězeňského prostředí v Leopoldovské věznici. Mnohé básně se podařilo z vězení propašovat. Před vydáním však autor básně upravil.

Sbírka obsahuje 96 básní, které vznikaly v období května až prosince roku 1964. Tak, jak vtiskl své vzpomínky na roky tvrdé perzekuce v lágrech a věznicích v prozaické části *Čas likvidace*, objevují se kruté prožitky v podobě poetického zpracování.

V básních zaznívá několik motivů: motiv ženy a lásky, motiv touhy po svobodě, motiv neústupnosti a vnitřní síly, motiv beznaděje, motiv vzpomínek na spoluvězně, motiv vzpomínek na krutosti věznění. Některé básně lze označit jako lyriku intimní. Jednotlivé motivy analyzuji v podkapitolách.

8.3.1. Motiv ženy a lásky

V básních je patrná touha po lásce, autor si uvědomuje, že život v žaláři ho připravil o citové prožitky ve vztahu k ženám – báseň *Nedotčen léty*. V básni *Oči vězně* zaznívá nenaplnění fyzického kontaktu: „*Žena se těžce houpá v bocích / na loži kam nesmíme my v noci*“⁶⁶, stejně jako v básni *Na Mříži*: „*Že jsem tu kdysi za mříží / o hladu bez ženy žil*“⁶⁷ a v básni *Údělem*: „*a nelze hýčkat ve své dlani / prsy když zrají po máji/...a touha zemřít v polibcích...*“⁶⁸ Tyto motivy se objevují i v dalších básních *Nad prázdným stolem*, *Lod' touhy* aj. Některé básně lze charakterizovat jako lyriku intimní například báseň *Nedotčen léty*: „*Nedotčen léty Jinošský vznět / v dotycích dívenky chtěl by se chvět / Do očí hledět – v tůně zvichřené / Tak hovoří v nás bezvytáčky roky ztracené.*“⁶⁹

⁶⁴ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 43.

⁶⁵ tamtéž s. 46.

⁶⁶ tamtéž s. 80.

⁶⁷ tamtéž s. 79.

⁶⁸ tamtéž s. 82.

⁶⁹ tamtéž s. 83.

V mnohých básních zaznívá touha po nenaplněné lásce, autor byl uvězněn v mladém věku, o silném citovém vztahu ještě za studií se nezmiňuje, a jak přibývají další soudní procesy a zvyšující se výše trestu, uvědomuje si jako každý citově založený člověk, že pokud nepřežije mučení a měsíce v korekci, odejde z tohoto světa bez naplněné touhy a lásky k milované ženě. Básně *Jen holé stěny*, *Rondeau o mém nose*: „Proč mi ač plodní neplodíme / den předurčený světu k početí“⁷⁰ v básni *Co muži třeba zmiňuje milou*, která se vdala, ale autor to nepovažuje za zradu, spíš zaznívá z veršů smíření a lítost: „Neříkám, že to zrada byla / že vdala se a není mou / Vždyť píseň po marné lásce zbylá / zná nové písně zpívat tmou (...) Kde pro nás lásky vyrůstají / Která si zvolí stárnoucího kmeta / Vždyť i lupičům trnky sladce zrají / Nám jenom trní mříží vzkvétá.“⁷¹ Tento motiv lze nalézt i v dalších básních například *Píseň v prázdnu uvěznění*. Obdobné motivy zaznívají v básních *Zvaní lásky*, *Věznův podzim*: „Do nicoty hledím – ženy kvetou / a poté vadnou zas / Budu osamělý jako čas / lístečky růží které bezděky / zapadly noci do řeky“⁷² i v básni *Tak cosi krásného*: „Jdou mrtvé lásky ze všech stran / Je možno býti milován / Šťasten kdo věří byt' i zraňován / v cosi tak strašně krásného.“⁷³

8.3.2. Motiv touhy po svobodě

Tento motiv zaznívá v mnoha básních, což je logické, je-li člověk nespravedlivě po léta vězněn a svoboda je v nedohlednu. V básni *Na mřížích*: „Kdo by nechtěl rozeznít svět / Ódou svobody která se nese / jako v šeru líbání v lese / které slyším a nesmím tam jít“⁷⁴ propojil představu svobody se sněním o citovém vztahu, který pro něj zatím zůstal nenaplněn. Obdobně tomu tak je i v básni *Píseň díků*. V ní vyjadřuje víru v brzkou svobodu. V básni *Za staženou záclonou* vnímá pobyt ve vězení jako by byl den za záclonou, čas utíkal pomalu a svoboda je v nedohlednu. Autor touží, aby mohl prožít alespoň jeden den bez úzkosti a strachu a přemýšlí nad absurditou života.

8.3.3. Motiv neústupnosti a vnitřní síly

Z poezie je patrná obrovská vnitřní síla, která mu pomohla přežít krutá léta v lágrech a věznicích. Obdivuhodná je i neústupnost, s níž dokázal obhajovat své názory i přesto, že byl

⁷⁰ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 95.

⁷¹ tamtéž s. 96-97.

⁷² tamtéž s. 139.

⁷³ tamtéž s. 141.

⁷⁴ tamtéž s. 78.

ponižován a mučen. V básni *Ani o krok* sděluje svou neoblomnost a vytrvalost „*Ani o krok zpět Sále na svém místě / Neustoupím Co více na to říci? (...) Jak celá léta byl jsem sám sebou / stále sám sobě držím stráž.*“⁷⁵ Sám sebe ale vnímá jako osamělého běžce, který svůj cíl musí dobýt sám. Za cíl považuje zcela jistě svobodu, do níž vstoupí přes všechna prožitá strádání se ctí a neporažen, což je zřejmé ve stejnojmenné básni *Osamělý běžec*: „*Poslední osamělý běžec vstává / proděravělým srdcem udeří a mává / pod Váhem píseň slavičí / žalářník nezajme a nezničí.*“⁷⁶ V básni je lehce patrný prvek donquijotství „*Sám v světě proti tváři věků / Sám hnísti novou trasu vítězení / Našel jsem trosky světů padlých / Sám překročiv smrtící řeku.*“⁷⁷

8.3.4. Motiv beznaděje

Odráží situaci, v níž se autor ocitl a musel prožívat nejen věznění, krutosti, ponižování, ale i zklamání z toho, že mnozí jeho spoluvězni byli již propuštěni na svobodu, protože jim vypršel trest, nebo se jich týkala amnestie z roku 1960. Bohumila Robeše se amnestie, jak již bylo uvedeno v podkapitole 7.2. Věznění, netýkala. V básni *Osedlané ticho* vyjadřuje své zklamání: „*Sám v neskonání / v nesplnění iluzí / v nezasetí úrody.*“⁷⁸ Totéž zaznívá i v básni *Divoké ozvěny*: „*Když třísky marných bitev shrnu / dočnám kam padl věstec v krvi / Sám v pláči – sám bez útěchy / sám prvý...*“⁷⁹ a v básni *Nenapsané dopisy*: „*Vysychá pero Není komu psát / Zaváté stezky vzpomínek se ztrácí*“⁸⁰, v básni *Tam někde*: „*Mé lesy v dálkách usínají těžce / Má města v lože kamenná se sklání / Kde jsou rty jež určil čas / mně k zulibání (...) Tam někde je mé mládí / Jdi je hledat Vejdi všude.*“⁸¹ Tento motiv je patrný i v dalších básní například *Dláto vteřin času, Volání adventu, Přemítání*.

8.3.5. Motiv vzpomínek na spoluvězně

V průběhu svého věznění se setkal jak s mnoha osobnostmi, tak i s obyčejnými lidmi. Na ty, s nimiž ho pojila přátelství, nebo je obdivoval pro jejich morální postoje, vzpomíná v některých básních. V průběhu svého věznění se setkával s lidmi různých povah. V básni

---

⁷⁵ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 99.

⁷⁶ tamtéž s. 100-101.

⁷⁷ tamtéž s. 99.

⁷⁸ tamtéž s. 105-106.

⁷⁹ tamtéž s. 104.

⁸⁰ tamtéž s. 106.

⁸¹ tamtéž s. 108.

Osamělý běžec vzpomíná spoluvězně Magdu Antonína: „(bez chleba – kyvadlo nelze rozhoupat / Zkusím jak Magda krysu pozřít / K vrcholům zkázy dostoupat / Žrát slámu hadr či pavouka v síti...)“.⁸² Dalším spoluvězněm zmíněným v básni *Netušená smrt* je politický vězeň, silně věřící křesťan Rybář. S ním se setkával většinou při čekání v zástupu na nástup do korekce „*Netušil den že nablízku hrá / na kobce vězeň píseň labutí... Už rakev hřeby stlukou – smutek slzy spásá / Blouznivec Rybář se modlí – na vlastní mrtvé čelo / tká tatranské rozety...*“⁸³ Vzpomínku věnuje také Adolfu Petrovskému v básni *Na klávese ticha*. Petrovský byl popraven za pokus o útěk z Leopoldova, pro jeho odvahu ho Robeš nejspíše v básni zmiňuje.

8.3.6. Motiv vzpomínek na krutosti věznění

Vzpomínky na věznění, zaznívajících v básních, podávají svědectví o nesmírné krutosti, kterou páchali dozorcí na vězňích. Mučení, ponižování, znemožňování kontaktů s rodinou a řada dalších nelidských praktik, vedly často až ke zlomení osobnosti člověka, pošlapání jeho lidské důstojnosti. Tento motiv je zjevný ve většině publikovaných básní. Těžko si lze představit, že trýzněný člověk neprojeví tyto své prožitky, třeba i v souvislosti s tužbami po lásce, svobodě či spravedlnosti. V básni *Den půstu* zmiňuje: „*Dnes nemáš nic / Nejídlo Nehybnost Nezájem / Den klesající s myrtou pohřební / nad krajem.*“⁸⁴ Motiv je patrný v básni *Pod stíny draků*: „*Zas častují mne nadávkou / Zas korekcí mně hrozí / Záhořovo lože schystáno Tam hladoví / již mnozí*“⁸⁵ i v básni *Čekání na ortel*: „*V korekcích ticho Kam čase kam jdeš / Šest kroků ke zdi do dveří / Kdo život psance přeměří / Živote čekám na ortel.*“⁸⁶ Tyto motivy se prolínají i v dalších básních například *Pozdní setba*, *Divoké sonete*, *Dál jde čas*.

8.3.7. Charakteristika poezie

V první polovině oddílu *Věčný prolog* tvořil básně s lyrickými prvky, ve druhé polovině pak zaznívají vzpomínky a stupňuje se pocit beznaděje. Jako věřící člověk zmiňuje často v básních Boha.

---

⁸² ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 100.

⁸³ tamtéž s. 107.

⁸⁴ tamtéž s. 110.

⁸⁵ tamtéž s. 131.

⁸⁶ tamtéž s. 156.

Kromě již zmíněných motivů v podkapitole 8.3.1. – 8.3.6. je v mnohých básních patrný velmi silný citový vztah autora k rodině, především k matce. Byla to právě ona, která se snažila všemi jí dostupnými způsoby apelovat na představitele tehdejší moci a osvobodit svého syna z vězení, kam byl nespravedlivě poslán.

Jedná se o styl umělecké literatury. Hlavní myšlenkou při tvorbě básní bylo pravděpodobně zachytit nejen realitu života politického vězně za mřížemi, ale také vyjádřit své vnitřní pocity a alespoň na chvíli uniknout, i když by po případném prozrazení následoval tvrdý trest, od každodenní krutosti pobytu ve vězení.

Tato poezie je označena autorem jako torzo. Básně jsou psány volným veršem, řádky nejsou stejně dlouhé, není patrná pevná struktura. Strofy obsahují různý počet veršů, verše se rýmují. Některé básně nejsou rozděleny do strof. Rým je nejčastěji střídavý (ABAB). V jedné básni se střídá i více typu rýmu – střídavý s obkročným, či přerývaným (například báseň *Utajené slovo*), sdružený se střídavým (*Vězňův podzim*) apod.

Rytmičké schéma tvoří nejčastěji daktyl, jamb a trochej.

V básních jsou použity umělecké jazykové prostředky. Slova jsou stylově zabarvená, výrazové prostředky jsou bohaté, někdy těžké k pochopení pro běžného čtenáře – *kismet*, *epigon*, *pythický zrod* apod. Využívány jsou řečnické otázky – *Kde jsou moje léta?*, *Proklínat, nebo načas uvěřit?*, *Kam jít snít?* Časté jsou anafory – „*Zas častují mne nadávkou / zas korekcí mně hrozí*“⁸⁷ či „*Noc snáší se mlčky na cely / Noc bez hranic Noc bez tváře / Noc s maskou noci sinavou*“⁸⁸, hyperboly – *Mlčím v kobce tisíc let*, *Počítá zabité Kristy*, přirovnání – *chopí se not jak Pygmalion dláta*, personifikace – *měsíc zebe*, *uniforma se blíží*, *cely mlčí*, *den ulehl*. Výstižné jsou metafory – *kotva smutku*, *kapky medu nebes*, *kostatce smrti*, *žihadlo vteřin*, *hejno běžců*, *rozcvičil slunce* apod. Autor často využívá slova citově zabarvená – *žvanec*, *mukl*, *hadry*, *hnus* a eufemismy – Boha označuje jako *Tvůrce*, *nebeského Vůdce*. Příznačné je velké množství epitetonů – *chimérický polibek*, *tichý přípitek*, *křehké vzlyky*, *skandální příchut'*, *jinošské vidiny*, *zašlé mládí* apod. Bohumil Robeš používá v básních gramatické rýmy – *zvad* (=zvadl), *vznes* (=vznesl) aj. Nezříká se ani odborných názvů, hojně využívá apozyopeze.

---

⁸⁷ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 131.

⁸⁸ tamtéž s. 132.

Básně odrážejí subjektivní pocity, jak sám autor říká: „...pokoušel jsem se ještě o jinou básnickou formu vidění světa.“⁸⁹

8.4. Oddíl třetí – Vězeňský deník

Třetí oddíl knihy tvoří torzo zachovaného vězeňského deníku Bohumila Robeše. Jedná se o 17 deníkových záznamů chronologicky seřazených od 7. srpna 1964 do 3. prosince 1964, které autor sepsal na cele č. 50 a cele č. 100.

Podoba deníkových záznamů není totožná. Každý záznam je sice nadepsán datem jeho vzniku, ale dále je však členěn rozdílně. Většina odstavců v jednotlivých zápisech není nikterak nadepsána. Některé texty zahrnující autorovo přesvědčení spojené s vyznáním jsou označeny slovem CREDO. Texty nadepsané slovem TEZE obsahují autorovi myšlenky, které dále rozvádí. Také zde můžeme objevit odstavce s poznámkou Vězeňský deník 3 – 10, jejichž číslování svědčí o tom, že se jedná pouze o zachované torzo.

Deník je psán spisovným jazykem občas protknutým vězeňským slangem. Deníkové záznamy prošly úpravou v roce 2001 a 2002.

Robešův vězeňský deník není klasickým deníkem, v němž by pouze stroze pojímal faktické údaje o svém věznění, ba naopak, autorova pozornost věnovaná popisu každodenních událostí je spíše útržkovitá. V záznamech lze objevit poměrně málo odkazů na každodenní události z věznice či autorova věznění, například „*Tak teda zůstávám bez vycházky, samotkami se táhne pach česneku, který loupou na „děčku“.* Rovněž *bachařů je tu víc. A stav muklů: 113.*“⁹⁰ nebo „*(Omezil jsem částečně holení, neboť citlivá pokožka se snadno rozdráždí...*“⁹¹ To lze zdůvodnit buď možným nedostatkem papíru k záznamu, či autorovou snahou oprostit se od prožívané reality. Lze konstatovat, že události odehrávající se v Leopoldově sloužily pouze jako motivy, témata či náměty, které se promítly do tvorby zamýšlených textů.

Určité pasáže textů umožňují čtenáři přiblížit se a nahlédnout do pocitů autora a do jeho nitra. V různých úsecích se projevuje výrazný autorův styl – vyjadřuje se poeticky. „*A zase se rodí den. Je deštivý a narostla mu větrná křídla. Nad mříží je černo, ale v dálce už se jasní stříbrný pruh. Procítá svět. Nekonečný pochod života začíná znovu a znovu, tak jako srdce*

---

⁸⁹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 76.

⁹⁰ tamtéž s. 184.

⁹¹ tamtéž s. 170.

*básníka vstává denně, aby připsalo svůj veršík ke snůšce krás, které naplňují svět. Glóbus zpívá.*⁹²

Velmi pozoruhodná je šíře zájmů i orientace v tehdejších světových událostech. Robeš komentuje například situaci na africkém kontinentu, konkrétně v Kongu. Také se vyjadřuje k dějinným událostem na Kubě (Fidel Castro připojil zemi k SSSR), či se zmiňuje o olympiádě v Tokiu.

I přes těžké období věznění glosuje střípky své prožitky „*Tak zase jeden „rozkaz“ o tzv. čistotě. Žijeme v prostředí nehodném lidí, ale o čistotě se hovoří. To hlavní – korekce a celý likvidační systém – se nemění. Vše je formálnost.*“⁹³

Bohumil Robeš v zápisech většinou vyjadřuje vlastní myšlenky (některé jsou označeny termínem teze) a komentuje různá témata.

Mezi nejvýraznější téma patří komentáře k známým autorům. Zmiňuje se o K. H. Máchovi, jehož tragičnost pochopil právě při svém věznění. „*Chtěl bych si přiblížit jeho tragickou duši, už v leccěms jsem ho pochopil.*“⁹⁴, o J. W. Goethovi, na němž oceňuje jeho mnohovýznamnost a mystičnost „*Přišla doba, že jsem ho pochopil, přišla i éra, kdy jsem se dostal názorově nad něho, v leccěms mu i oponuje. (...) V každém z nás je díl tohoto Fausta: čím více obohacujeme své znalosti, tím více chceme znát! A v této vášnivé touze po poznání jsem prostě neukojitelný. Myslit, toť štěstí nejvyšší!*“⁹⁵ Poměrně zajímavá je i Robešova úvaha nad dvojpólovostí autorů V. Nezvala, F. Halase či S. K. Neumanna. V souvislosti s bojem o Nezvala, se vyjadřuje tak, že komunisté neznali podstatu Nezvala, že Nezval do KSČ svým založením nepatřil. Argumentuje jeho tvorbou z 30. let a z éry 60. let. Robeš zmiňuje i další autory zneužitou komunistickou stranou, například Karla Čapka, jenž byl ještě v počátku 50. let zakázán, ale teď je schvalován. V souvislosti s tímto tématem se zde objevuje také motiv volnosti, který Robeš považuje za velmi důležitý, protože lidé, zejména mladí, byli v hodnocení autorů po roce 1948 ovlivňováni dogmatickými kritérii. „*Nebot' volnost a nespoutanost myšlenek a citu je – zvláště pro mladé – zisk nejvyšší.*“⁹⁶ Ve spojitosti s přečtenými knihami se vyjadřuje i o A. Jiráskovi, jehož dílo považuje za příliš didaktické,

---

⁹² ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 179.

⁹³ tamtéž s. 169.

⁹⁴ tamtéž s. 167.

⁹⁵ tamtéž s. 176.

⁹⁶ tamtéž s. 178.

kteřé má mnoho mezer, avšak pro širší masy je dostačující. Zároveň však uznale obdivuje Jiráskovu autorskou vitalitu a glosuje jeho zneužívání vládnoucím režimem.

Dalším významným tématem je cířkev a náboženství. Autor se vyjadřuje o prestiži cířkve a je přesvědčen o nutnosti jejího šíření ve společnosti. Několikrát také zaznívá názor o nutnosti vést dialog mezi jednotlivými cířkvemi. „*Aby se zrodila nová, jedna a jedině pravá cířkev, jež dá lidstvu nové zákony existence a jistotu dalšího rozvoje. Té cířkvi buď sláva.*“⁹⁷ V dalších pasážích zastává tvrzení, že neexistuje žádná možnost spolupřáce mezi náboženstvím a marxismem.

Jeho vztah k ženám se projevuje v jednom z odstavců nadepsaným CREDO. Hovoří o tom, že žena může uplatnit své přirozené schopnosti v mnoha oblastech. Neméně působivé je i téma vzpomínek. Z něj je kromě střípků z jeho života patrná hlavně lítost nad zmařeným životním časem „*Od té doby uplynulo sedm let, sta věcí se událo, děti, jež se tehdy narodily, navštívují již školu. Jen já sedím dál na samovazbě.*“⁹⁸

Mezi další témata lze řadit i vzdělání. Autor se vyjadřuje v tom smyslu, že pro něj škola je sám život, který je sice drsný, i přesto je v něm spokojen a plný odhodlání zápasit a překonávat překážky. Mezi vedlejší témata lze zahrnout i dozorce ve věznicí, kteří Robeše tyranizovali. Tyto osoby byly paradoxně povyšovány.

V podstatě se dá hovořit o tom, že inspirací pro různá vyjádření byly Robešovi i události odehrávající se v jeho bezprostřední blízkosti. V deníku jsou pasáže, v nichž navazuje na probíhající situaci, kterou dále rozvádí svými myšlenkami „*Věžeňský rozhlas hraje Sukovu Píseň lásky. Zase na mne po čase dýchl tón pravého českého muzikantství, schopného unést ty nejčistší a nejmocnější city...*“⁹⁹ či uvažuje nad věcmi, která jsou netypické, avšak v podmínkách, jenž byl autor vězněn, zcela logické, například mouchy „*Neodmyslitelná součást věžeňského života. Denně jich zabívám asi deset, a přece je jich ráno stejně do počtu, ba zdá se, že jich přibývá...*“¹⁰⁰

V záznamech se vyjadřuje i k dalším zajímavým myšlenkám, například řeší postavení učitele ve společnosti. Konstatuje, že v průběhu času se z učitele stal státní zaměstnanec, který vykonává práci pod nátlakem a ještě za mizerné peníze. Učitelské povolání je dle něho

---

⁹⁷ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 177.

⁹⁸ tamtéž s. 174.

⁹⁹ tamtéž s. 167.

¹⁰⁰ tamtéž s. 173.

zapotřebí přeorientovat. V dalších tezích hovoří například o usměrňování manželství či izolaci národa od západního světa.

Výrazným motivem objevujícím se v různých pasážích textu je sjednocení společnosti společně s jejím obrozením „*Lidé se nezmění přes noc, a proto je nutno vytyčit myšlenku tak úchvatnou a silnou, aby ve své spontánnosti dokázala všechny lidi spojit. Potom slova BRATRSTVÍ, LÁSKA A ČLOVĚČENSTVO nebudou jen frází, ale stanou se smyslem existence.*“¹⁰¹ Dalším zřejmým motivem je autorova víra v lepší zítřky, která mu bezpochyby spoluutvářela jeho motivaci pro přežití.

Také motiv ženy, lásky a citu je hojně zastoupen „*Když jsem si vytvářel ideál své lásky, chtěl jsem, aby v sobě soustředovala vše nejkrásnější, ale i nejmoudřejší. Chtěl jsem mnoho, ale nechtěl jsem nemožné. Vždyť míra přirozenosti je dána všemu – pravé lásce především. A dokázal-li jsem uchránit si přes léta věznění tento cit, přes všechna údobí, jimiž jsem prošel, svědčí to především o síle této lásky ‚shůry dané‘.*“¹⁰² Konkrétně v této ukázce hovoří o propojení lásky jako citu s bohem.

Asi nejčastějším vyskytujícím se motivem, někdy zřetelně vystupujícím, někdy méně, je víra. Bohumil Robeš jako člověk hluboce věřící, který byl vychován podle katolických zásad, neztratil svou víru a přesvědčení ani při dlouholetém věznění. Víra mu také umožňovala útek od reality a mystičnost „*Přistupuji v duchu do chrámu k oltáři, svíce se třpytí, tajemný vzdech zní prostorem. --- Díky, věčný Bože. Má kobka je zpívající chrám a Ty v něm mi dáváš Hostii Štěstí! Bud' chvála Životu životů!*“¹⁰³ V deníku můžeme naléznout další motivy, například motiv smrti, básnictví, budoucnosti, pravdivosti, cílevědomosti, touhy po svobodě aj.

Domnívám se, že tyto záznamy sloužily hlavně pro udržení dobrého stavu intelektuální kondice, pro možnost sdělení svých pocitů a také mu poskytovaly alespoň částečný útek z kruté reality věznění.

8.5. Oddíl čtvrtý – Přednášky a články

Tento oddíl knihy tvoří celkově šest přednášek a článků z pera Bohumila Robeše. Přednášky *Skrutá tvář české poezie*, *Evropská unie a třetí odboj*, *Rodiny politických vězňů* byly veřejně prezentovány při příležitosti různých událostí, články *Historický fakt protikomunistického*

---

¹⁰¹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 183.

¹⁰² tamtéž s. 180.

¹⁰³ tamtéž s. 169.

odboje, Ženský svět za mřížemi komunismu, O ztrátě historické paměti byly písemně zveřejněny. Všechny texty byly sepsány po roce 1989, nejmladší pochází z roku 2004. Některé byly od svého vzniku upravovány.

8.5.1. Historický fakt protikomunistického odboje

Tento poměrně rozsáhlý článek je rozdělen do osmi kapitol, pojednávajících o oblastech protikomunistického odboje. Vznikl v roce 1993, upravován byl pak v roce 2005.

I. Vznik protikomunistických iniciativ

V této kapitole autor hovoří o vzniku opozice po únoru 1948. Z historického hlediska tuto opozici představovala občanská vzpoura, která vyústila v odboj, jenž byl realizován nezvyklými formami. Odboj je však nutno chápat jako formu občanského vzdoru, který se snažil změnit dané věci převážně amatérskými prostředky, byl závislý na konání lidí, kteří neměli příliš profesionální zkušenost a jednali tak z vlastního přesvědčení. Existoval i bez přímé podpory rozvědek západních států. Totalitní režim byl však na odpor a odboj připraven, neboť čerpal z událostí od roku 1917 v SSSR a 2. sv. války v Německu.

II. Charakteristika III. odboje

V této kapitole autor charakterizuje III. odboj. Robeš hovoří o značné nevýhodě III. odboje, neboť nebyl řízen profesionálními politiky. Neoficiální aktivita západních států, které posílaly do Československa i dalších komunistických států agenty, byla sice pozitivní částí, ne však základem. Do soustavy odboje lze podle Robeše zahrnout i činnosti některých emigrantů či vysílání Rádia Svobodná Evropa, Hlasu Ameriky, Londýna apod.

Za vrchol rozmachu III. odboje považuje 50. léta, i přestože řada organizací byla pod kontrolou StB, která se je snažila zlikvidovat. Odboj a odpor lze podle něj rozdělit přibližně do tří částí: 1. vědomý odpor proti komunistickému systému, vedený individuálně nebo odbojovou skupinou, 2. impulzivní odpor formou individuální vzpoury, 3. perzekuce všech, kteří se odmítli podříditi totalitě. V závěru této kapitoly zmiňuje, že třídní boj byl jen zástěrkou pro nástup k moci, za 40 let se vytvořila vrstva privilegovaných, svou existencí a záměrem zcela vzdálená zájmům dělnické a pracující vrstvy. „*Hluboká propast mezi těmi,*

kdo vládou a kdo jsou ovládáni, nebyla překlenuta nikdy a bude trvat léta, než se vytvoří zcela nový, zdravý společenský konsenzus. ¹⁰⁴

III. Některé základní aspekty III. odboje

Autor se v této kapitole vyjadřuje o disentu a jeho vzniku, což považuje za logické vyústění po roce 1968. Tvrdí, že sám disent navazuje, byť jen povědomě, na III. odboj z 50. let. *„Při hlubším zkoumání celé historie III. odboje lze konstatovat, že jeho součástí byly mnohé symptomy a formy, které později nacházíme u činnosti disentu sedmdesátých a osmdesátých let.* ¹⁰⁵ V další části hovoří o přenesení politické činnosti do exilu, kterou se bohužel nepodařilo vybudovat oficiálně, tak jako za 2. světové války v Londýně. Pod slovem odboj v tomto údobí nemyslí aktivity se zbraní v ruce, ale aktivní občanský postoj projevovaný slovy a činy. Do odbojové činnosti lze zahrnout všechny osoby organizující útoky do zahraničí, agenty a hlavně všechny, kteří individuálně čelili systému.

IV. Vztah II. a III. odboje

Hovoří o lidech, kteří působili během 2. sv. války ve II. odboji a po únoru 1948 se zapojili i do III. odboje. *„O skrytých znacích společného negativního dopadu obou diktatur na občanstvo svědčí fakt, že titíž lidé byli po nástupu komunistů k moci znovu vtaženi do víru osudového střetnutí s represivním aparátem, prošli peklem věznic i koncentračních lágrů.* ¹⁰⁶ Zmiňuje, že i když řada osobností prošla krutými výslechy na vyšetřovnách, neztratili svoji důstojnost.

Zastává názor, že komunistický režim se na likvidaci svých odpůrců chystal dávno před únorovým pučem 1948. Svědčí o tom výroky Klementa Gottwalda v parlamentu v třicátých letech. ¹⁰⁷ Největší sociální rozdíly vznikly za totality, kdy se vytvořila vrstva privilegovaných vrstev a boháčů. Zmiňuje i předvídatý politický cit Pavla Tigrida, Ivo Ducháčka a Antonína Bartoše vůči dějinnému vývoji po roce 1948.

Hlavní proud protikomunistického odboje čerpal inspiraci v demokratických ideálech před únorem 1948. Následující generace, která se už narodila v totalitní společnosti, si tak musela najít historicky ověřená kritéria pro prosazení takových ideálů. *„Poznat zhoubnost ideologie komunismu měli ti, kdo stejně jako autor těchto řádků, mohli svou životní existenci*

---

¹⁰⁴ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 194.

¹⁰⁵ tamtéž s. 194.

¹⁰⁶ tamtéž s. 195.

¹⁰⁷ tamtéž s. 196.

konfrontovat vývoj společnosti před osudným únorem 1948 a pak – tvrdou totalitní zrudnost, která vzápětí následovala.“¹⁰⁸

V. Vojenská oblast

V této kapitole autor pojednává o osobnostech z oblasti armády.

Snaha komunistického režimu byla o plné ovládnutí armády, která bude ve službách tehdejšího SSSR. Tyto snahy sahají již do 2. sv. války, kdy docházelo k pokusům zbití západní vojenský odboj mocenského vlivu v armádě. Právě osoby spojené s armádou, nekomunistické či antikomunistické, byly mezi prvními zatýkány. Proti těmto představitelům bylo vedeno vyhlazovací tažení (generál Heliodor Píka). Některým elitním i řadovým osobám spojeným s vojenským prostředím, se podařilo uprchnout na západ (arm. gen. Alois Liška). Autor jmenovitě zmiňuje i uvězněné osobnosti (gen. Karel Mrázek, podplukovník Oldřich Skácel, Karel Kutlvašr) Podotýká, že několika zatčeným se podařilo utéct z věznění (například Otakar Černý), někteří však ve vězení bohužel zemřeli (Josef Bryks). „*Život a jednání těchto lidí ztělesňovalo pravého ducha české armády, jež vyrůstalo ze staletého povědomí a podvědomí existence národa, jako součást světového společenství.*“¹⁰⁹

VI. Církev a totalita

Autor tvrdí, že jako každá diktatura, nemohl režim ušetřit církev represí. Ty se projevovaly likvidací klášterů a internací kněží. Stát pomocí církevních tajemníků zabráňoval a ovlivňoval působení kněží na společnost. Tento útlak podle autora způsobil to, že lidé začali stále intenzivněji hledat útěchu a oporu ve víře v Boha. Tvrdí, že „...vznikla nová vlna křesťanských iniciativ, které v nepříznivém prostředí ateistického marasmu přinesla nové myšlenky a skutky praktické aplikace evangelia.“¹¹⁰ Část společnosti vedla boj o udržení identity křesťanství, jehož výsledkem byla mravní vyzrállost a vyspělost. Aktivní odpor křesťanské a katolické inteligence, spisovatelů i řadových věřících, kteří se nepodřídili totalitnímu systému, způsobil to, že množství lidí bylo uvězněno. I za mřížemi však pokračoval jejich duchovní růst a po propuštění se společně s ostatními stali „živou mízou“ vývoje společnosti

---

¹⁰⁸ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 197.

¹⁰⁹ tamtéž s. 198.

¹¹⁰ tamtéž s. 198.

VII. Tzv. pražské jaro 1968

Robeš zastává názor, že neúspěch „pražského jara 1968“ spočíval v tom, že nešlo pouze kosmeticky upravit tzv. socialismus s lidskou tvář. „*Pokusit se naroubovat lidskou tvář na nelidskou zřůdu komunismu je prakticky nemožné.*“¹¹¹ Příslušníci KSČ zkrachovali, neboť uváděné reformy neřešily skutečné problémy a potřeby národa.

Vyjadřuje se k disidentům a chartistům, podle něhož, ač si to sami přiznají či nikoliv, vznikli na platformě protikomunistického III. odboje padesátých let. Používali jednu z nenásilných forem činnosti III. odboje, v rámci mnohem mírnější formy perzekuce, než se odehrávala v 50. letech. Tvrdí, že je nutno vyslovit politování, že disidenti nenavázali na odkaz III. odboje.

VIII. Odkaz protikomunistického odboje

V posledním bodě tohoto článku vyjadřuje své názory na odkaz protikomunistického odboje. Samotný odkaz III. odboje je pro něj „...*manifestací lásky k národu, ke světu, k lidem, aby nikdy nenadřazovali v soukromém životě, v zaměstnání, ve veřejném životě osobní či skupinové cíle nad posláním služby lidskému společenství.*“¹¹² Upozorňuje na to, aby již nedošlo k nadřazení represivní složky státu nad přirozené potřeby lidí jako je svoboda myšlení, slova a jednání.

Považuje za velmi důležité, že došlo k uznání protikomunistického odboje. Jednak je to určitá satisfakce pro ty, kteří pozvedli svůj hlas i čin proti násilí, a především uznání III. odboje znamená „...*vystavět správně hierarchii hodnot v názorovém vrstvení dějin do budoucnosti, v níž proti sobě nestojí různé vrstvy a skupiny jedné či více generací. Znamená to docílení shodného partnerství v oblasti politického, společenského života i v rozdělení moci při výstavbě a vedení státu.*“¹¹³

8.5.2. Skrytá tvář české poezie

Tento projev Bohumil Robeš přednesl v Mahenově knihovně v Brně-Bohunicích v roce 2000. Přednáška je rozdělena do tří částí.

---

¹¹¹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 199.

¹¹² tamtéž s. 199.

¹¹³ tamtéž s. 200.

V první části se Bohumil Robeš vyjadřuje k poezii současnosti. Je rád, že může zažít dobu, v níž se rodí nová odpoutaná poezie z per mladých autorek a autorů. Vyzdvihuje to, že současní tvůrci nejsou omezováni totalitou a cenzurou, jsou dále zbaveni falešné iluze o tzv. vidině sociálně spravedlivého člověka, které podlehl v době mezi světovými válkami autoři (například Vítězslav Nezval). Dále se zmiňuje o ostatních autorech, kteří se však dokázali od tohoto přesvědčení odpoutat (J. Seifert, J. Hora, F. Halas). Připomíná i F. Hrubína, jako autora, který se v totalitních časech věnoval tvorbě pro děti. Dále předkládá myšlenku toho, že oficiální poezie v totalitním režimu způsobila určitou nedůvěru veřejnosti k poezii jako celku. Z temného období totality vyzdvihuje poezii J. Zahradníčka, V. Renče, J. Kostohryze, zvláště proto, že jejich prožitky zpoza mříží vyústily v čistou a osobními zážitky obohacenou poezii.

V druhé části objasňuje zvláštní a skrytý život odehrávající se v komunistických věznicích a lágrech. V kriminálech existovaly tajné mše, náboženství, studium cizích jazyků, slovníky psané na cigaretových papírcích. Poezie byla velkou vzpruhou pro vězně, dodávala jim sílu tolik potřebnou pro přežití. Také poskytovala osobitý duchovní prostor nutný k udržení si svých zásad a hodnot. Mnoho vězňů tvořilo poezii, patřili mezi ně známí autoři i neznámí lidé. To podle něj svědčí o tom, že poezie je „...*nejen významná nadstavba lidské existence, ale že je to přímo součástí lidského bytí, již nelze násilím vykořenit ani infikovat cizorodými prvky.*“¹¹⁴ Když si vybaví verše Jiřího Hejdy, Boženy Jísově, Aloise Hlavatého aj. a svého spoluvězně z Leopoldova Miloslava Hloucha, ocitá se ve zvláštním duchovním ráji, který si vytvořil ve vězení a který mu umožnil přežít. Tuto poezii vidí jako výrazně specifickou a problematickou pro porozumění estétů. Posláním této poezie je obraz doby, dokument, svědectví i obraz síly lidské duše.¹¹⁵

V závěrečné části hovoří o přínosu poezie pro jeho vlastní osobu v dlouholetém věznění. První básně vznikaly v lágrech na Jáchymovsku. Později v Leopoldově verše memoroval a díky přátelům ukládal na různý papír. Na jejich zachování se významně podílel Vlasta Rychlík, jenž mu předal básně po propuštění v roce 1968. Tvorba poezie v lágrech a věznicích ho stála mnoho let svobodného života. Poezie je pro něj velkým darem. Považuje ji za jakousi zázračnou sílu, která mu umožnila přežít s jasnou myslí a s vnitřním entuziasmem. Děkuje jí, že mu pomohla, vedle základní výchovy a vštěpené víry, přežít inferno a neztratit schopnost orientace v mezilidských vztazích a v životě.

---

¹¹⁴ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 201.

¹¹⁵ tamtéž s. 201.

8.5.3. Evropská unie a třetí odboj

Tento projev prones Bohumil Robeš při setkání účastníků III. odboje na Žofíně v roce 2003.

Projev byl prezentován měsíc po podpisu smlouvy o vstupu České republiky do Evropské unie. Robeš hovoří o tom, že budoucnost národa je nutno budovat na koncepci evropského soustátí, které by mělo zajistit ekonomickou prosperitu. Poprvé v historii se český národ nemusí ohlížet na případnou rozpínavost a zájmy sousedních států. Republika má možnost vybrat si vlastní cestu a formu vývoje, nemusí se podvolit tak, jak se to odehrálo po únoru 1948. Zároveň upozorňuje na komunistické smýšlení, které je nutno potlačit. Robeš odkazuje na snahy o sjednocení z minulosti, sahající do doby Jiřího z Poděbrad, přes T. G. Masaryka a další osobnosti. Tvrdí, že vstupem do Evropské unie máme šanci upevnit národní identitu. Je však zapotřebí vnitřních kontrolních mechanismů, které by měly udržet svébytnost našeho češství. Za velkou naději považuje, že národ bude zbaven balastu komunistické politiky včetně všech forem totality. Upevnění evropského společenství je velmi významný krok v době rozvinutého světového terorismu. V závěru se zmiňuje o tom, že vytváření EU je satisfakcí pro politické vězně, a to nejen v ČR. Když Robeše odsoudili v Leopoldově, vyfasoval 6 let nepodmíněně za písemné úvahy o nutnosti vytvářet jednotné evropské společenství ve spojení se všemi demokratickými silami světa. Podpisem v Aténách a dalšími snahami ve společnosti i politice, odchází minulost. *„Naši zvěčnělí mrtví, popravení a zastřelení, a umučení, mají naději snít svůj věčný sen v Panteonu času. Naše srdce odbíjelo za mřížemi vteřinami budoucího vývoje, jehož jsme dnes bohudíky součástí.“*¹¹⁶

8.5.4. Rodiny politických vězňů za totality

Tento projev zazněl na shromáždění Slavkovské iniciativy smíření na zámku Slavkov u Brna v roce 2004.

Hlavním tématem této přednášky, jak už ostatně napovídá název, jsou rodiny politických vězňů za totality. Robeš tvrdí, že vedle samotného utrpení politických vězňů má tato otázka ještě jednu, často opomíjenou, ale velmi důležitou část. Hovoří o lidech respektive rodinách politických vězňů, jež zůstaly ve světě civilním, nevězeňském. Jejich členové nesli po uvěznění rodinného příslušníka těžké břemeno, například děti či sourozenci politických vězňů nesměli studovat, nemohli zastávat vedoucí pozice v práci. Podle Robeše tak často rodiny

---

¹¹⁶ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 205.

nesly těžší břímě než samotní vězni, navíc se snažily v rámci možností bojovat za návrat svých vězňených příslušníků. Tento cejch si rodiny nesou i v současné době.

Velkou pozornost věnuje osobnosti matek. Matky dokázaly s vypětím sil uživit rodinu, dát svým dětem duchovní základ i v pro ně těžké době. V souvislosti s tím vzpomíná na manželku Josefa Švejnohy z Velešovic na Vyškovsku. Dále zmiňuje manželku a maminku básníka Václava Renče, které poznaly na vlastní kůži mstivou brutalitu režimu. Krutost režimu dále demonstruje například na nedoručovaných dopisech rodinám vězňených, či konkrétních případech, například kdy otec vstoupil do JZD pod příslibem propuštění syna, toho se však nedočkal, nebo bratr vězně vstoupil do KSČ pod příslibem jeho propuštění, což se samozřejmě nestalo. Režim rodinám běžně lhal. Robeš dále vzpomíná i na rodinné příslušníky mladého kněze Jana Buly, jenž byl v roce 1952 popraven, a také na bratry Daňkovy popravené v Brně. V závěru hovoří o tom, že tisíce podobných osudů a zážitků si nesou lidé z celé šestiny světa, kam dosáhla hrůzná apokalypsa komunismu. *„Tisíce osudů dokázaly, že rodina je základní částkou existence života a jako taková je trvalá. Dovede se bránit, dovede růst i za ztížených, ničivých podmínek, protože sama její podstata je nezničitelná.“*¹¹⁷

8.5.5. Ženský svět za mřížemi komunismu

Hlavní tématem tohoto článku jsou ženy a jejich věznění za totality.

Autor hovoří o velkém množství žen (intelektuálek, skautek, řeholnic, lékařů, učitelek atd.), které byly vězněny v krutých podmínkách a v izolaci od své rodiny. Připomíná, že v Československu byly zřízeny speciální lágry a věznice pro ženy (Pardubice, Želiezovce, tábor Miroslav, tábor gumárny Zlín aj.). Ženy procházely víceméně stejným procesem jako věznění muži. Mnoho z nich prošlo vyšetřovnými StB, kde musely snášet ponižování a pošlapávání podstaty ženskosti. Ve vězení přesto dokázaly ženy žít duchovně a vytvářet si osobní mikrosvěty. Robeš vyzdvihuje tajné přednášky profesorky Růženy Vackové, pověstné vzpoury Dášy Šimkové i činy ženy, která s manželem vnikla do věznice v Litoměřicích a pokusila se osvobodit vězně. Ta byla po svém zatčení surově bita a zažívala různé formy ponižování. Následkem těchto praktik potratila. Bohumil Robeš nezapomíná ani na činy zahraničních bojovnic za lidská práva (Sabina Wurmbandová). *„Mnoho žen, z nichž mám tu čest osobně některé znát, se po propuštění provdalo, vychovalo děti a radují se z vnoučat.*

¹¹⁷ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 209.

Přejme si, aby příští generace už nemusely prožít to, co jejich babičky, tety, matky, aby zůstal po nich světlý paprsek něhy, krásy i odvahy, ze kterého lze čerpat pro příští svět. ¹¹⁸

8.5.6. O ztrátě historické paměti

Tento článek byl otištěn ve Zpravodaji KVP v roce 2004. Hlavním tématem, které autor předkládá k diskuzi, je „kádrování“ osob.

V úvodu hovoří o tom, že národ ztratil povědomí o událostech po únoru 1948. Totalitní režim si hlídal nepohodlné jedince vymykající se cílům mezinárodního komunismu. Ty a jejich rodinné příslušníky držel na životním minimu, vybraným znemožňoval vzdělávání. Tuto dobu nazývá jako hluboce depresivní, plnou hromadné perzekuce odborníků z různých společenských vrstev (lékaře, učitele, likvidace živnostníků aj.) Kádrováctví bylo hlavním nástrojem při jmenování do vysokých a důležitých funkcích. Bývalý političtí vězni tak museli po propuštění přijmout jen mizerně placená zaměstnání. Tvrdí, že mnoho předlistopadových odborníků získalo profesi díky partajní legitimaci. Předkládá názor, že se část společnosti snaží vymazat tento fakt z historie, což není však na místě. Pokládá řečnické otázky, ve kterých se táže, kdo brání tomu, aby se mládež ve školách dozvěděla aspoň základní údaje o vývoji po únoru 1948 a srpnu 1968. Hovoří také o stigmatu, které si nesou děti politických vězňů až do současnosti. Vyjadřuje názor, že po revoluci nebyl politickým vězňům a odborníkům z řad emigrace dán dostatečný prostor k pomoci při obnovení hospodářství a národního ducha. Závěrem tvrdí, že společnost se dostatečně nevymanila z těchto způsobů a lze v ní stále narážet na vyznavače předlistopadových struktur.

8.5.7. Shrnutí přednášek a článků

Přednášky a články Bohumila Robeše se věnují konkrétním tématům, v nichž lze spatřit jasnou prezentaci jeho názorů.

Bohumil Robeš se v článku *Historický fakt protikomunistického odboje* snaží přiblížit čtenářům různé úhly pohledu na III. odboj, které dává do souvislosti s důležitými hledisky příslušné doby. Jeho záměr dokazuje, mimo volby hlavního a vedlejších témat, i členění textu, které je logické. Čtenáři, a to dokonce i tomu, který nemá příliš povědomí o této problematice, předkládá Robeš racionální informace podkládané fakty. Hlavním tématem

---

¹¹⁸ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 210.

tohoto článku je bezpochyby III. odboj, který je spojován s vedlejšími tématy (církví, vojenskou oblastí, vztahem k II. odboji atd.). Gramatická stavba článku je propracovaná, často realizována delšími souvětími. Autor mnohá svá tvrzení podkládá argumenty. Na základě jazykové složky a celkového pojetí tohoto tématu lze konstatovat, že článek je svou přiměřeností a záměrem určen spíše pro pokročilejší a problematiky znalejší čtenáře.

Hlavním tématem přednášky *Skrytá tvář české poezie* je poezie vzniklá za mřížemi komunistických věznic, vedlejším tématem pak soudobá oficiální poezie. Výstavba textu je logická. Autor postupuje od obecného (poezie oficiální), až ke konkrétnímu sdělení (poezie za mříží v souvislosti s jeho vlastní tvorbou). Přiměřenost projevu je dobrá, což lze zdůvodnit jednak situací, pro kterou byl přednes vytvořen, ale také zakomponovanými tématy. Autor předkládá posluchačům své názory a sdělení, které se snaží podkládat argumenty. „*Z temné hlubiny totalitního věku vystupují monolitní jevy poezie Jana Zahradníčka, Václava Renče, Josefa Kostohryze, jejich lidské osudy a utrpení za mříží vyústily v očistnou poezii, obohacenou o osobní zážitky.*“¹¹⁹ Je patrné, že Bohumil Robeš v tomto projevu vychází z vlastních prožitků a zkušeností, neboť téma poezie za mřížemi mu je velmi blízké. „*Pro mne se poezie stala přímou osou života, protože i v dlouholetém věznění se člověk vyvíjí, košatí.*“¹²⁰

V přednášce *Evropská unie a třetí odboj* je hlavním tématem postavení našeho státu mezi evropskými zeměmi. Za přední myšlenku lze považovat Robešovo očekávání vývoje naší země vlastní cestou v rámci Evropské unie. S tím jsou spojena i jistá autorova očekávání v souvislosti s oceněním zásluh účastníků III. odboje a politických vězňů.

Zajímavý námět zvolil autor v projevu *Rodiny politických vězňů za totality*. Jak už ostatně napovídá sám název, hlavním tématem je situace v rodinách politických vězňů v období totality. Jádrem projevu je osudový úděl druhotných obětí totality tj. rodinných členů politických vězňů. Ti byli mnohdy perzekuováni a omezováni ve svém životě na svobodě. Významným motivem v tomto textu je osoba matky. To svědčí o autorovu velmi silném poutu k matce, které je patrné i z dalších části knihy. Lze vyzdvihnout i další podstatné myšlenky, například, že rodina je základní prvek trvalé existence „...že rodina je základní částkou existence a je trvalá. Dovede se bránit, dovede růst i za ztížených, ničivých podmínek,

---

¹¹⁹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 200.

¹²⁰ tamtéž s. 202.

*protože sama její podstata je nezničitelná.*¹²¹ či pocit morální zodpovědnosti vězňených za utrpení svých bližních. Logická výstavba textu je dobrá. Robeš postupuje od obecnějších událostí (represe rodin ze stran státních orgánů, úřadů atd.) až po události konkrétní, které podkládá fakty.

Neméně zajímavý námět zpracoval v článku *Ženský svět za mřížemi komunismu*. Zde jsou hlavním tématem perzekuované ženy v komunistických lágrech, táborech či věznicích. Tento poměrně krátký text předkládá čtenáři faktické údaje prokládané svědectvím postižených žen zprostředkované Robešem. Je nepochybné, že záměrem autora bylo přiblížit čtenářům tuto oblast i z ženského pohledu, neboť právě totalitní stíhání žen bývá často opomíjeno a příliš se o něm ještě do nedávna nemluvilo.

V posledním článku *O ztrátě historické paměti* je hlavním tématem komunistické kádrování. Tento článek má sloužit jako podklad pro veřejnou polemiku o této problematice. Autor v něm předkládá své názory a myšlenky, ze kterých lze vyzdvihnout například nedostatečnou nápravu současné společnosti, v níž mnozí předlistopadoví stoupenci a zastánci režimu i nadále vystupují z pozice moci, či vyjádření svých obav nad ztrátou historického povědomí a budoucího vývoje naší země.

Společný znak Robešových přednášek a článků můžeme spatřit ve vyjadřování a prezentování jeho názorů na vývoj po sametové revoluci. Domnívá se, že třetí odboj není do současné doby doceněn. Každý článek i přednáška v tomto knižním oddílu vychází ze základního tématu. Lze ho označit slovem totalitní režim.

Je určitě dobře, že Bohumil Robeš ve svých textech, ať už veřejně přednesených či nikoli, připomíná důležité události, které dnešní mladá generace neprožila. Upozorňuje také na možná nebezpečí v souvislosti se zapomínáním na historické události, vnímané mnohými jako historií dávnou, která se jich dnes už netýká. Autor apeluje na to, aby se nezapomnělo na všechny, kteří se zasloužili o návrat demokracie, což je zcela jistě na místě. Je totiž člověkem, který vše dokládá vlastními prožitky a ví, o čem se zmiňuje. Adresně se vyjadřuje o lidech, na jejichž činy by se v žádném případě nemělo zapomenout.

Události hodnotí subjektivně na základě vlastních prožitků, což je velmi cenné. Projevy mají logické uspořádání. V textu používá složitá souvětí a spisovný jazyk. Přesně formuluje své myšlenky, přesvědčivě argumentuje. Pracuje s fakty, což svědčí o erudovanosti pisatele.

---

¹²¹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 209.

Některé představy, jak on sám i říká, jsou však příliš idealistické. Podle mého názoru jsou ale některá tato mínění či jeho vize, ač byly nepochybně správně zamýšleny, v kontextu dnešního vývoje a doby poměrně liché.

8.6. Oddíl pátý – Povídky

Pátý oddíl, nazvaný *Povídky*, zahrnuje výběr osmi kratších povídek. Každá z nich pojednává o odlišném prostředí, lidech a situacích.

8.6.1. Diskrétní člověk

Tato humorná povídka pojednává o člověku – zaměstnanci, který se stává postupně udavačem. V průběhu se čtenář seznámí s útržkovitými situacemi ze života člověka, který se kvůli svým ambicím i povaze stává udavačem. Jedná se o povídku – monolog, který vede hlavní protagonista Božina. Vrcholí absurdní situací, do které se dostává osoba udavače.

Hlavním protagonistou je zaměstnanec Božina, který sám sebe vidí jako klidného, zásadového a hodného člověka. Už od mala se s ním podle jeho mínění táhne nepochopení. V páté třídě tajně oznámil své spolužáky, kteří nakreslili na tabuli karikaturu učitele. U maturity naznačil, že celá třída opisuje z jednoho taháku. Pošťval si tak proti sobě své spolužáky.

I v pozdějším věku pro něj není jednoduché žít mezi nechápavými lidmi, za které považuje své okolí. Rází zásadu, že o práci je nutno přemýšlet, nehledět na čas a na lidi kolem. Jednou v zaměstnání upozornil svého vedoucího na „nevýkonnost“ své kolegyně. Ten však nepochopil jeho „diskrétnost“ a na celozávodní schůzi vychválil Božinu za to, že správně upozornil na špatnou a chvátanou práci některých zaměstnanců.

S Božinou nikdo nemluví, u stolu sedí sám. Ve svém přesvědčení se stává uchem v prostoru, sám o sobě říká, že všechno vidí a slyší. Pečlivě pak zvažuje, co z poznatků si má nechat pro sebe, co má předat nadřízeným. Ví, které věci se hodí říct hned, které je lepší si nechat na pozdější dobu. Je přesvědčený, že se nejedná o žalování.

V práci šmíruje své kolegy, o kterých ví, že například pijí v pracovní době, či odcizují kancelářské potřeby. Ví téměř vše. Jeho spolupracovníci však tuší, že je donašeč. Dávají mu to najevo (pomazaná židle, nápis fixem na stole). Božina se cítí nedocenen, touží být uznáván.

Je přesvědčen, že jednoho dne překvapí něčím velkým a slavným. Musí být pořád ve střehu, aby nepropásl svou příležitost.

Pointou příběhu je, že se Božina rozhodne donášet na svou kolegyni u náměstka. Co si osud však nepřál, při vstupu do kanceláře sedí kolegyně náměstkovi na klíně a upravuje ho. Náměstek ho samozřejmě seřve a vyhodí. Božina je zklamán, neboť náměstek byl jeho vzor. Sám sebe nadále přesvědčuje o tom, že je člověk diskrétní, klidný, ve všem uznalý a řekne si, že příště bude své nadřízené upozorňovat pouze písemně, bez podpisu. Pro jistotu.

Hlavním tématem této povídky je udavačství. To je stylizováno do osoby zaměstnance Božiny. Autor se snaží vykreslit toto téma poměrně nenásilnou formou. Pomocí střípků z průběhu Božinova raného života naznačuje to, že udavačství je proces dlouhodobý a zakořeněný v osobnosti člověka. Je to lidská vlastnost. V této povídce můžeme nalézt prvky absurdního humoru, který má těžiště v závěru povídky.

8.6.2. Znamení nuly

Děj této povídky se odehrává v pražské psychiatrické léčebně Bohnice. Hlavní hrdinou je Osvald, politický vězeň, který byl donedávna vězněn v lágrech a ve věznici Leopoldov. Pro svou nezlomnost a vzpurnost byl umístěn do blázince.

Osvald brzy poznává, jak dochází k likvidaci vězňů za pomoci prášků a jiné chemie. Po tom, co o sobě před ošetřovateli prohlásí, že je politický vězeň, ocitne se v prázdné cimře nápadně připomínající korekce, které zažil na Leopoldově. Zde se setkává s ještě krutější realitou, vidí sípajícího vězně schouleného do klubíčka ve vlastních výkalech. Snaží se v sobě zachovat zbytky logického uvažování, které je však systematicky ničeno pomocí chemie.

Po týdnu stráveném na korekci nepoznal ani pravou ruku od levé. Byl velmi dezorientován. Ve svém nitru se mu zjevovaly obrázky matky a vzpomínky na dětství. Osvald navzdory likvidačním výhružkám dozorců nepodléhá, snaží se žít v odděleném světě. Naučil se přežívat pod vymezenou klauzurou, což pro něj znamenalo vypracovat si svůj zvláštní svět s přijatelnou stupnicí hodnot.

Den střídal den, čas plynul. Osvald se důmyslně naučil skrývat a vyhazovat hořké léky. Později pro ně dokonce našel odbyt. Předával je mladému páru za čokoládu. Mladý milenecký pár se chtěl pokusit o sebevraždu. Osvald pracoval v dílně, postupně se stal se rezistentní vůči divným tvářím, hlasům a nočním výkřikům. Při svém pobytu se potkal

s mnohými typy vězňů například s uvězněnou profesorkou matematiky, mladou Jarkou či bývalým estébákem Kortyčem.

Jedno úterní odpoledne k sobě osud svedl bývalého estébáka Kortyče s mužem jménem Samko. Byl to výkvět pražské mládeže. S partou studentů si vymysleli, že porazí režim několika hesly. Na vyšetřovně dostal Samka do rukou právě Kortyč, který ho psychicky týral. Po tom, co se Samko ocitl na lágru, šikana pokračovala, mladík ji nevydržel a zbláznil se. Nyní se tak setkali mučitel a jeho oběť. Toto setkání bylo dramatické, dva muži v blázinci. Oba dva skončili stejně.

Příběh končí sebevraždou bývalého estébáka Kortyče, který neunesl tíhu svých činů a také zradu svého přesvědčení.

Autor se snaží v této povídce barvitě popsat atmosféru blázince očima politického vězně, zdravého člověka, jenž se ocitl v psychiatrické léčebně. Líčí jeho přežívání, i neustále se zatvrzující postoj vůči vládnoucímu režimu. Díky tomuto poutavému popisu je čtenář vtažen okamžitě do děje. „*Kamenné zdi táhnoucí se do nedozírna, zašedlé pavilony připomínající antické paláce absurdního světa nicoty, cesty rozpráhnuté napříč vybrakovanou zelení parků. Ticho kolem a ticho v duši. Bílé pláště a zástěry zdravotních sester, bezduché figury chovanců, potácející se jako stádo mulic chodbami, ztřeštěné hovory uprostřed parčíků, táhlé, nečekané kvičení, monotónní zpěv odkudsi za zdi... A někde v mlze vzdálená maticka Praha...*“¹²²

Vyvrcholením této povídky je absurdní situace, kdy se v Bohnicích potkávají dva muži, kteří stáli před pár lety každý na jiné straně. Estébák Kortyč, jako vyšetřovatel a muž Samko, kdysi vyšetřovaný za banální činnost právě Kortyčem. Ten se aktivně podílel na likvidaci jeho osoby.

Za hlavní téma této povídky lze považovat věznění politických vězňů v psychiatrické léčebně. Lze tu také objevit témata vedlejší, například vězněné ženy či výrazný motiv střetu představitelů dobra a zla (bývalý vyšetřovatel StB versus vyšetřovaný). Oba jsou však oba nemilosrdně semleti vládnoucím režimem. Není pochyb, že námět této povídky čerpal autor ze svých vlastních vzpomínek a zkušeností z doby věznění v psychiatrické léčebně. Autor v ní popisuje děsivé metody, při nichž docházelo k likvidaci zdravých a psychicky nenarušených osob, jenom pro jejich odlišné názory a nepoddajnost vůči systému.

---

¹²² ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 220.

8.6.3. Rarachův stín

Děj této povídky sleduje osud zemědělce v 50. letech. Hlavním protagonistou je sedlák Loubal vlastníci pole a statek na Slavkovsku. Pochází z rodiny, která hospodaří již několik generací.

V obci je založeno JZD lidmi z různých vrstev společnosti. Zakládající členka, Bruška, je žena s pochybnou minulostí. Přidávají se k ní i zkrachovalí sedláci, kteří nejsou schopni hospodařit. Po počátečním nezdárném združstevňování přichází agitátor z města. Tlak na lidi v obci se tak zvyšuje a lidé podlehnou.

Loubal je proti kolektivizaci a vstupu do JZD. Tvrdošijně a nebojácně vzdoruje. Nechce se podvolit. Soudruzi u něj agitují. Nejprve se jej snaží získat po dobrém, pak následují výhrůžky. Hrozí mu, že pokud nevstoupí do JZD, uvězní ho. Zlom nastává, když je jeho pětadvacetiletý syn zatčen a odsouzen za údajné vytváření protistranických letáků. Svůj trest si musí odpykat v lágrech na Jáchymovsku. I přes tyto události Loubal nadále vzdoruje, ale jeho psychika je stále více nalomena. Svůj podíl má na tom to, že je ve vesnici poslední, kdo nepodleh tlaku režimu.

Čas plyne, Loubal pořád vzdoruje. Nese si však těžké břemeno na duši. Bojí se o svého syna. Donesou se mu zvěsti, že spousta vězňů v lágru umírá, či má velké zdravotní problémy. Loubal se rozhodne podat žádost o podmíněné propuštění syna. Odpověď je však záporná, odůvodněná negativním postojem starého Loubala k zapojení do budování socialistického zemědělství. Tyto události Loubala stále více deptají. Jakoby „náhodou“ navštívil tentýž večer Loubala předseda JZD. Tvrdil mu, že pokud do JZD vstoupí, bude jeho syn propuštěn z kriminálu. Po ostré hádce sedlák neustále tvrdošijně vzdoruje. Jeho svědomí ho v nitru užírání, neustále myslí na syna. Ještě nějakou dobu vzdoruje, ale nakonec podlehne a rozhodne se vstoupit do JZD.

Vrcholem povídky je odevzdání Loubalova majetku. Ve vesnici to vzbudí rozruch. Loubalovo srdce už zlomené tím, že přichází o svůj majetek a svůj život, dostává další ránu v podobě obdrženého dopisu, ve kterém stojí, že jeho syn nesplnil podmínky pro propuštění.

Hlavním tématem povídky je kolektivizace probíhající v 50. letech minulého století. Za nejdůležitější motivy lze označit věznění a pronásledování rodinných příslušníků, vydírání a různé formy nátlaku na sedláky, kteří byli nuceni vstupovat do JZD, či zlovůli komunistického režimu.

Autor v této povídce popisuje období života sedláka, kterého zasáhne kolektivizace. Výborně vystihuje pocity a myšlenky osob, na které je vyvíjen soustavný nátlak na vstup do JZD. „*Tak už si nám dosloužila, Strako, soudruzi nám tě berou...kradou. Rozmnožíš počet dobráckých tvorů, vychrtlých na kost, které bolestně skučí v družstevním kravíně...Udělalí z celé republiky kriminál. Kriminál pro lidi i pro dobytek!*“¹²³ Tlak na tyto osoby byl velký. Aby režim dosáhl svého, někteří lidé, kteří ho reprezentovali, se neostýchali lhát, vydírat a slibovat věci, které nedodrží.

Robeš také výstižně popisuje vznik JZD, do nichž vstupovali sedláci převážně zkrachovalí nebo lidé pochybné minulosti. Celkově tato povídka graduje smutným koncem, kdy se naplno projeví zlovůle režimu – sedlák odevzdává svůj majetek, ale nedočká se propuštění syna.

8.6.4. Pán psů

Děj se odehrává v kobce ve věznici na Pankráci. Hlavním protagonistou této povídky je mladý vězeň Svát'a Horáček, jenž se zde ocitá mezi ostatními vězni. Důvodem bylo opisování anglických slovíček a hádka s bachařem.

Ohledně toho, co se Svát'a představí spoluvězněm, vstupuje do kobky dozorce. Jeho jméno je Polač, přezdívaný jako Pán psů. Tento podsaditý a uřvaný bachař, působí na oddělení politických vězňů. Vězni se okamžitě seřadili a jeden z nich provedl v pozoru kontrolní hlášení. Svát'a se však nestihl zařadit. Bachař na něj okamžitě začal slovně útočit. „*Vy nemáte rád moji rodinu. Už to vím, jste buržoazní element, který pohrdá dělnickou třídou, ale já jsem zde vysunutý představitel dělnické třídy, rozumíte? Naučím vás to pochopit. Vy jste psi a já jsem váš pán. I štěkat budete, když strana poručí!*“¹²⁴ Po ostrém slovním útoku bachař pokračuje do vedlejší cely. Následující den se situace opakuje. Přestože si dal Svát'a záležet, aby nic nezkazil, bachař na něj slovně zaútočí a při odchodu mu sevře bradu chladnými prsty. Pronese: „*Tak co, inteligente, už rozumíš psí řeči!*“¹²⁵

Podobná situace se opakuje ještě několik dalších dní, až jednou se mu Svát'a vysmekne a zakřičí mu přímo do tváře, že neumí štěkat a že už ví, jak se chová hovado. Za tuto „drzost“ je odveden na samotku.

---

¹²³ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 229.

¹²⁴ tamtéž s. 236.

¹²⁵ tamtéž s. 237.

Po návratu Sváti na celu zjistí, že Polač přezdívaný jako Pán psů mezi bachaři chybí. Od ostatních se poté dozvídá, že Polač neunesl tíhu moci, kterou mu strana vložila do rukou. Drezúru, jíž podroboval mukly ve věznici, totiž praktikoval i doma na svých nejbližších. Každý den musela rodina dozorce snášet potupné chování – musela provádět každodenní hlášení se slovy „*Přejeme dobré ráno, šéfe. Přejeme dobré ráno vašim očičkám, vašim ručičkám i vašim nožičkám!*“¹²⁶ Povídka končí deportací bachaře Polače do psychiatrické léčebny.

Tato kratší povídka se odehrává v cele na Pankráci. Hlavním tématem je osud bachaře Polače, který neunesl tíhu moci. Autor se v ní příliš nezaměřuje na popis prostředí, zachycení atmosféry nebo větší události, ale snaží se zobrazit tragédii člověka, který byl pevně spjat s režimem. Z případu dozorce vyplývá, že moc je velmi opojná a u některých jedinců vyvolává neadekvátní chování vůči ostatním lidem. Tato povídka je inspirována skutečnými událostmi, které se postupem času dostávaly na světlo.

8.6.5. Epizoda

Začátek této povídky se odehrává v kanceláři okresního tajemníka KSČ. Do ní se vřítí rozzuřený mladý muž jménem Ruda. Ve vzteku hází na stůl stranicovou legitimaci, což spouští ostrý hovor s tajemníkem KSČ. Mladíkovi totiž slíbili, že když vstoupí do strany, propustí jeho bratra z kriminálu. Jelikož je již po amnestii a jeho bratr je stále uvězněn, neudržel Ruda nervy. Tajemník tvrdí, že jeho bratr není převychován natolik, aby mohl být propuštěn. Začne navíc Rudovi vytýkat, že jeho působení ve straně je málo aktivní a že on sám je málo iniciativní. Tyto řeči nechce Ruda nadále poslouchat. Straně nevěří. Zkazila mu život. Jeho otce z toho vyřídil infarkt, matka zestárla a je psychicky na dně. Hádka se přiostrňuje. Tajemník označuje Rudova bratra za zrádce a jemu vyhrožuje. Nakonec Ruda odchází.

Tento výstup stál mladíka místo mistra v továrně a přiřadili ho k nádvorní četě. Tahal těžké bedny, uklízel rozlehlý tovární dvůr, čistil žumpy. Po třech letech se vrátil jeho bratr Milan z vězení. Byl však nemocný tuberou a za rok umírá. Ruda velmi zatrpkl.

Čas plynul a přišel listopad 1989, který znamenal dobu nadějí a cíl idealistů. Všichni jákali, jen Ruda měl v duši temno. Na sraz Občanského fóra přišel jako poslední a jen nezúčastněně pozoroval proslov náměstka ředitele: „*Dnes už nemusíme skrývat své opravdové přesvědčení,*

---

¹²⁶ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 238.

nastala doba dát své síly k výstavbě nové společnosti. My nebudeme jako oni. Nebudeme kádrovat a vyhazovat z práce, zavírat do kriminálu... ¹²⁷ Tleskali všichni, i ředitelský řidič, který podával hlášení, jak se kdo chová a co kupuje na služební cestě. I účetní, který kontroloval účast na prvomájových průvodech. Rudovi se z této situace udělalo mdlo.

Děj je zakončen tím, že Ruda dá výpověď v podniku a podle náhodně zvoleného inzerátu jde žádat o práci. Vstupuje do omšelé a zapadlé budovy na pokraji města. V kanceláři ho vítají oči, které mu jsou povědomé. Poté, co muž promluvil, zůstal Ruda jako opařený. Před ním seděl bývalý tajemník KSČ, na klopě trikoloru a výsměšně hleděl Rudovi do očí. *„Bohužel je místo již obsazeno. A vy, pokud je mi známo, nemáte ani potřebnou kvalifikaci!*“ ¹²⁸ Hleděli mlčky na sebe. Po chvíli se Ruda beze slova otočil a vyšel ven. Jeho kroky ho vedly na hřbitov za bratrem. *„Ještěže se toho Milan nedožil...“* ¹²⁹

Za hlavní téma této povídky je možné považovat životní osud hlavního představitele v totalitním režimu a těsně po jeho pádu. Vedlejší témata jsou například stranické přesvědčení, dopad represivního jednání totalitního režimu na členy rodin či změny po listopadu 1989. Obsah povídky lze rozdělit na dvě části. V první se odehrává hádka mezi Rudou a náměstkem. Druhá část popisuje situaci v Rudově okolí po roce 1989. Autor skvěle vykresluje situaci při ostrém rozhovoru osob, kdy napětí střídá chvilkové uklidnění a pak zase dochází k zesílení. Velmi dobře vyjadřuje emoce daných postav.

Robeš také mistrně líčí chování osob spjatých s totalitním režimem po revoluci *„Nomenklaturní kádry a politikové pevně připnuli na klopy trikolory, stranické odznaky hodili do popelnic a spálili v ohništích svých komfortních chat, mnozí je ovšem schovali bezpečně do úkrytů. Co kdyby? Svědomí přizpůsobili nové dějinné situaci, hltali sametové fráze...“* ¹³⁰ Podařilo se mu i vystihnout dramatičnost odehrávající se na konci povídky.

8.6.6. Karikatura

Tato povídka je napsána ve dvou dějových situacích, v nichž se náhodně potkávají hlavní protagonisté Max a Robík.

---

¹²⁷ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 242.

¹²⁸ tamtéž s. 243.

¹²⁹ tamtéž s. 243.

¹³⁰ tamtéž s. 242.

Max cestuje vlakem vezoucím mládežníky z brigády na Ostravsku. Vlak zastavuje a čeká na odjezd na nádraží v blízkosti jeho rodné vesnice. Maxovi se začínají vracet vzpomínky na jeho dětství. Jeho rodina žila ve vesnici poměrně izolovaně. Otec pracoval jako cihlář. Často si kladl otázku, kam vlastně patří. Sám sebe považoval za svobodného člověka, který nepotřebuje k životu někoho, kdo by mu nařizoval, co má dělat. Neuznával komunismus, Gottwald byl pro něj ožrala a podvodník. Neuznával ani církve, na které nenechal nit suchou. Rodina se za čas odstěhovala do Brna, neboť otec si našel jinou práci.

Během dumání je Maxův myšlenkový tok náhle přerušen, na peróně spatří totiž Robíka, svého bývalého spolužáka z obecné školy, se kterým se však Max od přestěhování rodiny do Brna neviděl. V rozhovoru mu Max sděluje, že jede z brigády, protože ho vyloučili z gymnázia a jedině tak má šanci, že bude přijat zpět ke studiu.

Maxe vyhodili za aféru, která vznikla před pololetními prázdninami na gymnáziu. Ve třídě někdo přimaloval Gottwaldovi vousy. Tento čin vzbudil velký poprask a ihned se rozjelo vyšetřování pod vedením mužů z StB. Rozjel se kolotoč výsledků studentů. Někdo si všiml, že Max v osudový den přišel předčasně do třídy. Následoval jeho okamžitý výsledek. „Znetvořil jste vůdce dělnické třídy, hlavu státu, ostudnou karikaturou. Zatímco proletáři světa v čele se Sovětským svazem bojují za světový mír, ty, soudruhu, pokusil ses oslabit tábor světového míru...Ale my s tebou zatočíme!“¹³¹ I přesto, že se Max nepřiznal, musel svou „vínou“ odpracovat na brigádě a byl i vyloučen ze školy.

Max dále sděluje Robíkovi, že stejně nevěří svému návratu po brigádě zpátky na gymnázium. Plánuje se živit prací u novin. Vlak se však rozjel, a tak se staří přátelé stihli jenom rozloučit a slíbit si, že se zkontaktují.

Čas plynul a společnost se vyvíjela. Robík strávil pět let v lágrech na Jáchymovsku za tvorbu protirežimních letáků. V době uvolňování poměrů se v tisku začaly objevovat nezvykle kritické články podepsané šifrou MZ. Robík z článků vydedukoval Maxův styl.

Zanedlouho se oba potkali na brněnské ulici. Max sděluje, že je zatím pomocný reportér. Protože dochází k uvolňování poměrů ve společnosti, má šanci i na místo reportéra. Také žádá od Robíka zajímavé informace z lágru, které hodlá prosadit do tisku.

Poté, co Robík popsal svou pouť komunistickými lágry a žaláři, se vydává se opět za Maxem. Ten však není doma. Robík od paní zjišťuje, že si Max hledá práci, protože ho

---

¹³¹ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 246.

vyhodili z redakce kvůli přimalování vousů Gottwaldovi. „*To bude asi ta normalizace, jak píší noviny. Zás budou rajtovat po lidských srdcích a duších, dodala tiše.*“¹³²

Za několik měsíců se v novinách objevuje krátké oznámení o úmrtí bývalého spolupracovníka novin M. Z, který podlehl krátké a těžké nemoci. Robík zjišťuje, že si Max nepřál veřejné rozloučení. Od starší ženy je mu však předán vzkaz, ve kterém stálo „*Ty vousy jsem ožralému Klémovi namaloval já. Zradil dělnickou třídu i národ...To bylo jediné rozumné, co jsem v životě provedl, a nelituji toho...Můžeš to říct lidem...Pomodli se za mě...Max.*“¹³³ To také Robík udělal.

Tato povídka zachycuje osudy dvou mladých mužů, přátel z dětství, kteří jsou nekompromisně vtaženi do soukolí totalitního režimu. Robeš v ní zdařile popisuje dobovou atmosféru včetně motivu nadšení mladých lidí z budování nové republiky. Do středu příběhu staví dvě odlišné osoby, přátele a rivaly z dětství. Jeden je vychován podle katolických zásad, druhý je muž, jehož přesvědčení je ovlivněno názory otce. Zajímavostí je zpracování tématu osob, které nebyly (alespoň ze začátku) perzekuovány režimem, ale přesto s ním nesouhlasily. To dokazuje líčení otce jako člověka levicově orientovaného, který nebyl nikdy nábožensky založen. Pohrdal však přesvědčením, jednáním a orientací strany, ač by se mohlo zdát, že jako dělník k tomu může mít blízko. Je popsán jako člověk, který chce být hlavně svobodný a nechce nad sebou nikoho, kdo mu bude řídit jeho život.

Děj povídky se odehrává ve dvou hlavních situacích – s odstupem času se setkávají oba protagonisté. Autor využívá retrospektivní kompozice k objasnění souvislostí nutných pro kompletaci příběhu. Není pochyb, že při tvorbě čerpá z vlastních zkušeností a prožitků. Již jméno hlavního protagonisty – Robík, působí jako nepřiliš skrytá analogie s jeho jménem.

Autor tak splnil slib a poslední vůli dávného kamaráda a tímto napsaným příběhem informoval veřejnost tak, jak si jeho přítel přál.

8.6.7. Závět'

Děj této povídky se odehrává ve druhé polovině 80. let. Atmosféra v různých institucích, především na sekretariátech KSČ, úřadovnách národních výborů či ředitelstvích průmyslových závodů byla narušována anonymními dopisy s odvážnými texty. Stálo v nich, že vedoucí úloha KSČ při řízení státu je nezákonná, či že výroba průmyslových závodů jde do

¹³² ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 248.

¹³³ tamtéž s. 249.

kapsy komunistických papalášů v Moskvě. Tyto dopisy psané stejným autorem putovaly na místní úřadovnu StB. Jelikož se nedařilo identifikovat autora, desítky informátorů tak dostaly pokyn střežit poštovní schránky ve městech.

Hlavním hrdinou a zároveň autorem těchto dopisů je Jan. Jedná se o nenápadného šedesátníka, bývalého úředníka v důchodu. Jednou, když právě Jan zasouval dopisy do schránky, byl zadržen StB. Na vyšetřovně vzbudil velký rozruch. Agenti nechápali, že v osmdesátých letech, v době, kdy už odzvonilo ilegálním skupinám, se vyskytl osamělý pěšák odboje.

Jan procházel sérií různých výslechů. Vyšetřovatelé se z něho snažili vymámit odpovědi ohledně chartistů, pokládali ho totiž za velké zvíře. Snažili se ho zlákat na spolupráci. „*Přestaňte hrát hrdinu, uděláme z tebe pomocný hadr na vyčistění naší republiky od zkrachovalých elementů!*“¹³⁴ Jan poznal praktiky StB ve značném rozsahu. Po dlouhém vyšetřování se rozhodli přitvrdit a naleznout cestu k otevření Janovy Pandořiny skříňky. Tu se jim nakonec podařilo najít, a tak jednoho dne brzy zrána, po nočním výslechu, přivedli Jana z podzemní kobky. Před ním ve vyšetřovací místnosti seděla paní Lukrencie. Byla to jeho sousedka, se kterou si rozuměl. Lukrencie však odmítla spolupracovat, nic nevěděla. Po výslechu byla propuštěna. Janovi bylo sděleno, že jakmile ukončí výslechy, bude do soudu propuštěn na svobodu i on.

Přestože byl propuštěn na svobodu, jeho sebedůvěra byla značně nalomena. Jen představa toho, že bude paní Lukrencie podrobena dalším hrubým výslechům, ho deptala. Dny byly dlouhé, po týdnu začaly výslechy znova. Někdy podstoupil dva, tři i čtyři večery na vyšetřovně. Vyšetřovatelé se ho snažili zlákat na výhodnou spolupráci, chtěli z něj udělat agenta. Jan to odmítal, žil totiž celý život čestně, nikomu neublížil a považoval to za věc nemorální. Nátlak ze strany vyšetřovatelů byl obrovský, cítili, že se Jan začíná hroutit. Neustále mu předhazovali myšlenky na trpící nevinnou ženu, což jej skličovalo.

Příběh vrcholí tím, že se Jan rozhodne vzít svůj osud do vlastních rukou. Napíše závěť, ve které odkazuje skromné jmění rodině a psací stroj pro mladé, aby se vzdělávali. Tu adresoval svému bratrovi. Při příjezdu vyšetřovatelů do jeho bytu našli pouze papír se vzkazem: „*Raději*

---

¹³⁴ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 251.

*zemřít se ctí než žít jako sluha lži a zrady...*¹³⁵ StB ještě několikrát předvolala paní Lukrencii, ale nic se nedozvěděla. Doba byla nejistá.

Tato povídka se odehrává zhruba tři roky před revolucí. Za hlavní téma lze považovat vzdor obyčejného člověka proti vládnoucímu režimu v pozdějším období totality. Hlavním hrdinou je obyčejný úředník, který začal útočit na režim formou anonymních dopisů. Jeho motiv jednání je čtenáři skryt, ze vzkazů se však můžeme domnívat, že nemohl jen nečinně přihlížet a musel vyjádřit svůj názor na směřování republiky.

Autor v ní zdařile vystihuje a rozpracovává téma atmosféry doby 80. let, v níž popisuje StB jako nejmocnější organizaci, která pomáhá udržet totalitní moc v zemi. StB však pracuje jinak než v 50. letech, je tvořena sofistikovanou sítí vycvičených agentů rekrutovaných často právě ze zadržených osob. Autor zdařile pracuje také s motivem nátlaku ze strany představitelů režimu na osoby blízké vyšetřovaným lidem. Působivě popisuje i určitou nejistotu ve společnosti, kterou si vyšetřovatelé uvědomovali. *„Vyšetřovák zbrunátněl, drtivé gesto, jež by jindy dosedlo na ženskou tvář, skončilo v nenávratnu. Byla doba značně nejistá... (...) Stočil se k oknu, upravil pozlacené hodinky na levé ruce, bezmyšlenkovitě sedl za stůl, vytáhnul ze zásuvky česko-anglický slovník a dlouze se do něj začel... Bylo nutno zamést stopy. Zabavené knihy, psací stroj jako předmět doličný i další věci se ocitly urychleně zpět v Janově bytě...“*¹³⁶

Nepochybně lze v této povídce objevit pasáže inspirované Robešovým vlastní prožitkem z věznění *„Obrátil se dovnitř svého já, svoji minulost viděl v silně ohraničených konturách, plnou jásavých barev. Nejzákladnější zákon života nás vždycky v osudových a těžkých chvílích bytí vrací hledat oporu do času radostných mladistvých her a tyto ponory do návratu v náruč matčinu nám dodávají znovu a znovu sílu vytrvat i v smrtícím moři bezpráví a násilí.“*¹³⁷.

8.6.8. Skrytý svět Viléma Šuby aneb Zapomenutá story

Příběh je situován do města Slavkov u Brna, do období krátce po sametové revoluci. Hlavní hrdina, Vilém Šuba, byl drogistou a vlastnil v 50. letech obchod. Ten mu byl po zásahu režimu zabaven, kvůli tomu, že uchovával ve skladu v zásobě látky. Vilém i s manželkou byli veřejně označeni za „křečky“ a souzeni. Soud proběhl v místní hospodě na náměstí za účasti

---

¹³⁵ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 255.

¹³⁶ tamtéž s. 256.

¹³⁷ tamtéž s. 253.

čelních funkcionářů národního výboru. Byla to fraška, soudce je odsoudil kvůli hromadění majetku a zboží na úkor pracujícího lidu na půl roku odnětí svobody.

Po revoluci, v časech soudních rehabilitací, se devadesátiletý Vilém rozhodne získat svůj obchod zpět. Po domluvě s manželkou se vydává do Brna. Na úřadech mu však po letném prozkoumání papírů úředník oznamuje, že Šuba nemá nárok na vrácení majetku. Zklamán Vilém se vrací domů s nepořízenou, svými myšlenkami se upíná do minulosti. Vzpomíná na návrat z vězení, kdy je čekal zcela jiný svět. V jeho domě byla trafika, a tak jim bylo oznámeno, že si musí najít podnájem a že veškerý jejich majetek byl zabaven ve prospěch státu.

Po smrti manželky se Vilém rozhodne bojovat. Všude se mluví o restitucích a nápravách věcí minulých. Nechce se vzdát, a tak se rozhodne navštívit advokáta. S jeho chováním však není příliš spokojen, neboť advokáta pobaví to, že mu přezdívali křeček. Nakonec mu je sděleno, že se s takovým problémem advokát zatím nesešel, a protože jsou zákony po revoluci šité „horkou jehlou“, bude zapotřebí novelizace.

Cesta od soudu byla poměrně rychlá a Vilém nakonec dosáhl své satisfakce. Poté navštívil hrob zesnulé manželky a ze hřbitova spokojeně odešel domů.

Tato povídka pojednává o hlavním hrdinovi, devadesátiletém starci Vilémovi, který všechny své zbývající síly upne k dosažení navrácení majetku, jenž mu byl zabaven v 50. letech. Vrácením majetku chtěl hlavně získat očištění od pověsti „zloděje a křečka“. Námět povídky spatřuji v otázce spravedlnosti v navrácení majetku po listopadu 1989. Autor se v této povídce snaží zachytit pocity hlavního hrdiny, myšlenky a jeho touhu po satisfakci a morálním očištění „*Šuba cítil, jak ho v hrdle škrtí úzkost i vztek. Obchod i byt, pro který obětovali desítky nedělí i svátků, má najednou v rukou osoba spojená s těmi, kdo je poslali jako zločince do vězení.*“¹³⁸ Také se věnuje i poetickému popisu města, které je mu, domnívám se, důvěrně známé. Pracuje s motivem času, s motivem zlehčování případů postižených osob či s motivem postavení jedince vůči dějinným událostem.

8.6.9. Shrnutí povídek

Povídky jsou situovány do různých období totality. Dá se říci, že jsou seřazeny chronologicky podle doby, ve které se odehrávají. Hlavními hrdiny jsou většinou, vyjma

---

¹³⁸ ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6. s. 262.

jedné povídky, politicky perzekuovaní lidé z různých částí společnosti. Bohumil Robeš v povídkách využívá svá svědectví. Je nezpochybnitelné, že vychází z událostí, které sám prožil. Inspiroval se také skutečnými osudy lidí, s nimiž se pravděpodobně sám setkal nebo mu byly jejich příběhy zprostředkovány, a on se rozhodl je zaznamenat, aby složitá totalitní doba neupadla v zapomnění.

Ve vykreslení charakteristiky postav využívá především vnitřní psychologii – popis pocitů a rozpoložení v určitých situacích, v nichž se nacházejí. Nezabývá se jejich dlouhodobým vývojem, což je vzhledem k formě povídky logické. U kladných postav jsou zdůrazněny silné morální zásady. V tragických osudech jednotlivců se mísí odvaha i statečnost společně s bolestí a beznadějí.

Ve svých příbězích se spisovatel dotýká různých témat. Popisuje demagogii vládnoucí moci, prázdnot budovatelských hesel, metody ponižování a mučení politických vězňů aj. Stejně jako u oddílu 8.5. Přednášky a články je možné jasně identifikovat téma zastřešující všechny povídky. Lze ho označit slovem totalitní režim. Autor do povídek zapracovává přiblížení konkrétní situace a nenásilnou formou vykresluje obraz vzniku JZD, kolektivizaci, nadšení mládeže při budování socialismu, náboženství na vesnici atd. Zmiňuje také morální úroveň a charakter těch, které lze označit za „převlékače kabátů“.

Děj těchto povídek je situován do různých míst, některé se odehrávají ve vězení, jiné v psychiatrické léčebně, na vesnici atd.

Styl autora je velmi osobitý, jeho poetické založení se objevuje často v popisu různých míst, či vykreslení situací. Jazyk, který autor užívá v povídkách, je převážně spisovný. Slovní zásoba autora je velmi rozsáhlá a rozmanitá. Jsou zde užity různé expresivní výrazy, básnické obraty, k reálnému vykreslení používá i vulgarismy. Můžeme zde objevit metafory, například *všechny zákony jsou šité horkou jehlou*, dále přirovnání, personifikace *čas běží, srdce rozpoznalo* aj. i metonymie. Většina povídek je psána er formou kromě první, v ní je užita ich forma. Často je používána přímá řeč za účelem zdůraznění situace či vtažení čtenáře do děje.

Závěr

V teoretické části své diplomové práce jsem stručně nastínil historický vývoj Československa v 50. a 60. letech 20. století, což bylo důležité pro objasnění dějinných souvislostí a uvedení do tématu. Poté jsem se zaměřil na problematiku pronásledovaných autorů, to znamenalo popsat vývoj kulturní v kontextu vývoje společenského. Dále jsem přiblížil proces věznění, v němž jsem zmínil odpor osob proti vládnoucí straně, jejich uvěznění, a hlavní pozornost jsem pak věnoval místům věznění a typům zařízení, ve kterých se mohli ocitnout perzekuovaní lidé. V závěru této části jsem nastínil život vězněných osob po propuštění na svobodu. Při zpracovávání teoretické části jsem vycházel především z dostupné memoárové literatury, odborných publikací a zveřejněných rozhovorů s pamětníky.

V druhé části jsem se zaměřil na osobnost Bohumila Robeše, jakožto člověka umělecky zaměřeného, básníka a autora, který byl dlouhodobě nespravedlivě vězněn v nejhorších táborech a věznicích. Sestavil jsem jeho biografii včetně přehledu autorovy tvorby. K tomu jsem využil jeho paměti z knihy a audio nahrávky.

Hlavní pozornost jsem však věnoval jeho stěžejnímu dílu *Věčný prolog*. Provedl jsem analýzu a interpretaci jednotlivých oddílů knihy. Tato kniha je netypická nejenom svým složením, ale také obsahem. Je výpovědí člověka, který strávil 13 a půl roku za mřížemi, byl nespravedlivě odsouzen, doba věznění mu byla neustále bezdůvodně prodlužována. Po propuštění a pozdějším nástupu normalizace musel nést cejch vězně a nemohl se věnovat umělecké kariéře tak, jak původně zamýšlel.

Provedení analýzy uvedeného díla bylo specifické v tom, že obsahuje texty prozaické ve formě povídek, přednášek a článků, memoárů a deníku a texty poetické. Básně i próza jsou protkány filozofickými úvahami, zaznívá z nich silné náboženské cítění autora, vztah k rodině, poezie je osobitá, často vyzývající k úvahám a zamyšlení čtenáře. Jistou složitost spatřuji ve způsobu zpracování jednotlivých oddílů. Vzhledem ke své specifičnosti knihy bylo nutné na každý oddíl nahlížet jinak.

Je nesporné, že dílo má vedle umělecké hodnoty i hodnotu historickou. Autor podává přímé svědectví o praktikách totalitního režimu ve vztahu k nepohodlným osobám. Je obdivuhodné, že přes prožitá utrpení nezahořkl. Jeho názory jsou silně humánní. Ze způsobu zpracování je patrné, že je to člověk vzdělaný s obrovským rozhledem.

Některé autorovy ideály se mohou zdát dnešnímu čtenáři, zvláště mladému, málo pochopitelné. Přesto dokážou vnutit člověku zásadní poznání. Je to poznání smyslu dnešního života. Nic nevzniká z ničeho. Snad si tedy i dnešní čtenář uvědomí, že bez ideálů bojovníků padesátých let by neprožíval každý den, každou hodinu v současné „obyčejné“ demokracii.

Seznam literatury

Literatura

- BALÍK, Stanislav et al. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011. 178 s. Monografie; sv. č. 9. ISBN 978-80-210-5438-7.
- BÁRTÍK, František. *Tábor Vojna: ve světle vzpomínek bývalých vězňů*. vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008. 187 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-7021-938-6.
- BARTOŠEK, Karel. *Český vězeň: svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2001. 317 s. Literární klub. ISBN 80-7185-363-1.
- BARTOŠEK, Karel. *Zpráva o putování v komunistických archivech: Praha - Paříž (1948-1968)*. vyd. 1. Praha: Paseka, 2000. 313 s. ISBN 80-7185-282-1.
- BORÁK, Mečislav, ed. *Tábory nucené práce v ČSR 1948-1954*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1996. 285 s. ISBN 80-902075-4-5.
- BREITFELDER, Miroslav a VÝCHODSKÁ, Helena. *50. léta a videosvědectví dětí politických vězňů: metodický materiál pro pedagogické pracovníky*. 1. vyd. Praha: DMS - Dokumenty, mládež & společnost, 2009. 47 s. ISBN 978-80-254-7810-3.
- BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 211 s. ISBN 978-80-87211-22-9.
- BURSÍK, Tomáš. *Ztratily jsme mnoho času-- Ale ne sebe!: životy politických vězeňkyň v československých věznicích padesátých a šedesátých let dvacátého století*. vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2006. 197 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR; č. 15. ISBN 80-86621-25-1.
- CUBRA, Jaroslav, ed. a VEBER, Václav, ed. *Za svobodu a demokracii. 1, Odpor proti komunistické moci*. vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. 333 s. ISBN 80-7184-794-1.
- České a československé dějiny. Díl 2, od roku 1790 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1991. 119 s., 5 mp. příl. ISBN 80-85298-29-5.
- DRDA, Adam a KROUPA, Mikuláš. *Kruté století: kapitoly z rozhlasového pořadu Příběhy 20. století*. 1. vyd. Praha: Radioservis, 2008. 208 s. ISBN 978-80-86212-85-2.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Z letopisů třetího odboje: Zprac. podle dokumentů z Ústř. archívu Konfederace polit. vězňů*. 1. vyd. Praha: J. Hříbal, 1992. 279 s. Poznání; Sv. čís. 1. ISBN 80-900892-3-2.

Filosofie za mřížemi: Leopoldov, léta padesátá. Praha: Ústav dějin Univerzity Karlovy, 1995. 183 s.

GAĎOUREK, Ivan. *Žalářování, pronásledování a zneuznaní: svědectví ještě žijících obětí stalinismu v českých zemích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 129 s. ISBN 80-210-1718-X.

HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. 1. vyd. Praha: Univerzum Praha, 1990. 350 s. ISBN 80-85207-01-X.

HOLDOŠ, Ladislav a BARTOŠEK, Karel. *Svědék Husákova procesu vypovídá: rozhovory Karla Bartoška s Ladislavem Holdošem o zážitcích z věznic a táborů pěti zemí, o komunistech bez moci a u moci, o Slovensku a o jiném...* 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. 126 s. ISBN 80-206-0212-7.

JANOUSEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012. 487 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4.

KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. 253 s. ISBN 978-80-7364-049-1.

LONDON, Artur. *K pramenům doznání: motáky z ruzyňské věznice z roku 1954*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1998. 84 s. Knihy, dokumenty. ISBN 80-7239-020-1.

LUKEŠ, Jan, ed. *Srdcerváč: rozhovor se spisovatelem a scenáristou Jiřím Stránským*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Hejkal, 2005. 313 s. ISBN 80-86026-31-0.

LUKEŠ, Jan. *Hry doopravdy: rozhovor se spisovatelem Karlem Peckou*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1998. 333 s. ISBN 80-7185-197-3.

LUKEŠ, Jan. *Stalinské spirituály: Zkušenost polit. vězňů 50. let v čes. próze. J. Hejda, J. Mucha*. Praha: Český spisovatel, 1995. 173 s. ISBN 80-202-0545-4.

PECKA, Karel. *Motáky nezvěstnému*. vyd. 1. v ČSFR. Brno: Atlantis, 1990. 399 s. ISBN 80-7108-003-9.

ROBEŠ, Bohumil a ŠULC, Jan, ed. *Věčný prolog*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2010. 272 s., [14] s. obr. příl. ISBN 978-80-7262-665-6.

ROBEŠ, Bohumil. *Čas likvidace: [vzpomínky z vězení 1953-1967]*. Brno: CERM, 2002. 78 s. ISBN 80-7204-239-4.

Slovník zakázaných autorů: 1948-1980. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 541 s. Jednojazyčné odborné slovníky. ISBN 80-04-25417-9.

VRKOČOVÁ, Ludmila, ed. *Svědectví: osudy politických vězňů 1947-1976*. 1. vyd. Praha: Ludmila Vrkočová, 2007. 328 s. ISBN 978-80-901611-7-7.

Internetové zdroje

PERNES, Jiří. *Politické procesy 50. let v Československu* [online]. [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/politicke-procesy-50-let-v-ceskoslovensku/>>

Tábory Nucených Prací (TNP) v Československu. Totalita.cz [online]. [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vez/vez_tnp.php>

Pomocné technické prapory (PTP). Politictivezni.cz [online]. [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <<http://www.politictivezni.cz/pomocne-technicke-prapory.html>>

Vězení a pracovní tábory v Československu. Politictivezni.cz [online]. [cit. 2016-1-05]. Dostupné z: <<http://www.politictivezni.cz/vezeni-a-pracovni-tabory-v-ceskoslovensku.html>>

Vězeňské tábory v jáchymovských uranových dolech. Politictivezni.cz [online]. [cit. 2016-1-12]. Dostupné z: <<http://www.politictivezni.cz/pracovni-tabory-pri-uranovych-dolech.html>>

Přežili komunistický lágr. Štvanice režimu neskončila. Aktuálně.cz [online]. [cit. 2016-01-08]. Dostupné z: <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezili-komunisticky-lagr-stvanice-rezimu-neskoncila/r~i:article:510537/>>

Klub bývalých politických vězňů (K231). Totalita.cz [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/k231.php>>

Kdo jsme. *Konfederace politických vězňů* [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <<http://www.kpv-cr.cz/kdo-jsme/>>

Příběhy 20. století. Autor: M. Kroupa. ČRo Plus. 2014. Dostupné z: <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3086838>>

Po stopách třetího odboje. Režie: M. Petrov. TV, ČT2. 2010. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10314845897-po-stopach-tretiho-odboje/video/>>

Příloha

1. Pasáž o B. Robešovi (výstava Tváře Cejlu, Brno, prosinec 2015)
2. Obal knihy
3. Bohumil Robeš

A JÁ ZDE V DRÁTECH ZAJATÝ

Bohumil Robeš (1930)

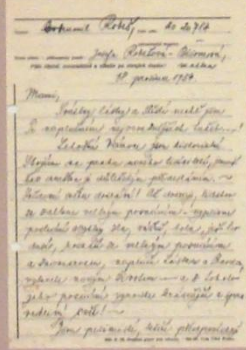
*...padají hvězdy na dráty
je jich tam na tisíce
a já zde v drátech zajatý
váží je do kytice
Ta kytice je pro vás
vy lidé tam na druhé straně
I když jdeš smrti vstříc
musíš jít odhodlaně...*

z knihy Věčný prolog

Pochází z Holubic u Brna, od mládí jej zajímala literatura a divadlo, působil také ve Skautu a Orlu. Po únoru 1948 se zapojil do činnosti odbojové skupiny Sodan (Skautská organizace demokracie a nezávislosti), dne 12. října 1953 jej zatkl. Poté odsouzen na 5 let vězení, později dostával další tresty, za mřížemi prožil celkem 13 let a 5 měsíců. Po propuštění na svobodu se už k divadlu vrátit nemohl, ale psal poezii, spolupracoval s novinami a rozhlasem, po roce 1989 se angažoval v Konfederaci politických vězňů. Část jeho básní vznikla ve vězení, a to i díky spoluvězňům, kteří mu dodávali papír a básně pak pomohli propašovat ven.

**Bohumil Robeš
s nevládní sestrou
Marií v roce 1967**

Jako stavební laborant u Montovaných staveb v Brně

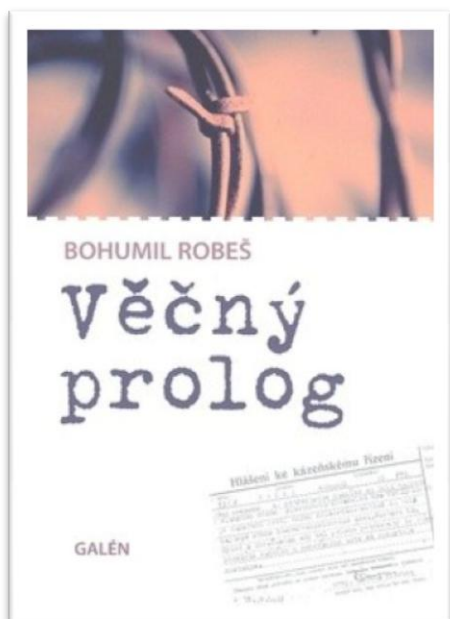
Kandidátem do Federálního shromáždění v roce 1992

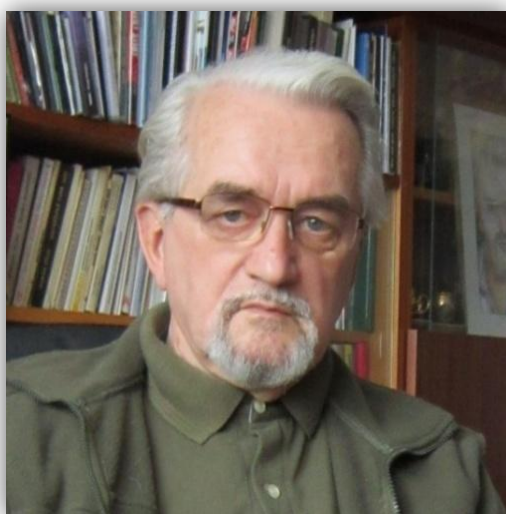
„Jak to na Cejlu vypadalo? V rohu za paravanem byl žanek, který se denně musel vynášet. Se smíchem a ironií... Byl to takový skoro obřad. Na Cejlu nás bylo asi pětadvacet lidí v jedné cele, uprostřed byl velký dřevěný stůl. Mohli jsme na vycházku na dvůr, kde nás hlídal bachař, ale mohli jsme se bavit.“

Zdroj: vlastní (5. 12. 2015)

Zdroj: vlastní (30. 3. 2016)

Zdroj: <http://zpravy.idnes.cz/foto.aspx?r=domaci&c=A140321_161852_domaci_cen&foto=CEN52044e_BohumilRobevroce2013.jpg>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Tomáš Míček
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Igor Fic, Dr.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Obraz totalitního režimu v díle Bohumila Robeše
Název v angličtině:	The image of the totalitarian regime in the work of Bohumil Robes
Anotace práce:	Práce se zabývá autorem Bohumilem Robešem, jenž byl téměř 14 let vězněn v komunistických lágrech a věznicích, v kontextu s nastíněním problematiky politických vězňů v období totality. První část pojednává o poválečném vývoji Československa, přibližuje možná místa věznění perzekuovaných osob a stručně popisuje, jaká utrpení v nich odsouzení museli snášet. Druhá část se zaměřuje na život a dílo Bohumila Robeše a obsahuje interpretaci a analýzu knihy Věčný prolog.
Klíčová slova:	Pronásledovaní autoři, místa věznění, tábory nucených prací (TNP), pomocné technické prapory (PTP), věznice, trestanecké pracovní tábory (TPT), Bohumil Robeš, Věčný prolog.
Anotace v angličtině:	The work deals with the autor Bohumil Robes, who was imprisoned for nearly 14 years in communist prisons and jails, in the context of outlining the issue of political prisoners in the totalitarian period. The first part deals with the post-war development of Czechoslovakia, perhaps closer to the place of detention of persons persecuted and briefly describes what suffering they had to endure condemnation. The second part focuses on the life and work of Bohumil Robes and includes interpretation and analysis of book Vecny prolog.
Klíčová slova v angličtině:	Persecuted writers, places of imprisonment, forced labor camps, auxiliary technical battalions, jail, penal labor camps, Bohumil Robes, Vecny prolog.
Přílohy vázané v práci:	Obal knihy, fotografie.
Rozsah práce:	83 s.
Jazyk práce:	čeština